

EVALUATIE VERPACHTINGS- PROCES PROVINCIALE GRONDEN

Sector Onderzoek &
Informatie

26 April 2017

Gideon Ravesteijn

ravesteijng@noord-holland.nl

Directie Beleid, Sector Onderzoek & Informatie

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
Doel van de evaluatie	5
Aanpak van de evaluatie.....	5
Aard van de evaluatie	6
Leeswijzer	6
1. Reconstructie van beleid en uitvoering	7
1.1. Achtergrond.....	7
1.2. Juridisch wettelijk kader	8
1.3. Het provinciale pachtbeleid	8
1.4. Uitvoering van het provinciale pachtbeleid	9
1.5. Wijze van communiceren	11
1.6. De data	11
1.7. Conclusies	16
2. Uitkomsten van de enquête	17
2.1. Achtergrond.....	17
2.2. De rapportcijfers.....	17
2.3. De waardering van de provinciale doelen.....	18
2.4. De kwaliteit van de contacten.....	20
2.5. De beoordeling van de criteria en het proces	21
3. Nadere beoordeling van het verpachtingsproces.....	23
3.1 Interview LTO West	23
3.2 Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land en Dijken	27
3.3 Stichting Landschap Noord-Holland	29
3.4 Individuele gevallen.....	30
3.5 De provincie Noord-Holland	31
4. Conclusies en aanbevelingen	33
4.1 De provinciale dienstverlening	33
4.2 Het verpachtingsproces	33
4.3 De duurzaamheid.....	34
4.4 De rapportcijfers	34
4.5 De website	34

4.6	Het afstandscriterium	35
4.7	De certificaten.....	35
4.8	De praktijkervaringen	35
Bijlage I Vragenlijst digitale enquête		37
Bijlage II Verbetersuggesties in het verpachtingsproces		41

Inleiding

De provincie beschikt voor de realisatie van haar beleidsdoelen tijdelijk over een grote hoeveelheid grond. Deze grond moet worden beheerd. Dit beheer vindt plaats in de vorm van pachtcontracten. Deze contracten zijn zogenaamde ‘liberale’ pachtovereenkomsten¹. De Grondkamer ziet toe op de juiste toepassing en toetst elke afgesloten overeenkomst aan de wettelijke bepalingen. Bij het verpachtingsproces worden nadere selectie- en toewijzingscriteria gehanteerd. GS zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van dit verpachtingsproces.

Naast deze randvoorwaarden van tijdelijkheid en pachtduur is door provinciale staten in de 4e Nota Grondbeleid (mei 2016) ook vastgelegd dat de provincie door het verpachten van gronden duurzaamheidsdoelen wil realiseren. Daarvoor is in de Uitvoeringsregels Verpachtingen 2017, voortvloeiend uit het grondbeleid, een voorkeurspositie opgenomen voor agrariërs die beschikken over een duurzaamheidscertificaat. Het betreft certificaten die specifiek dienen bij te dragen aan de provinciale doelen gericht op onder meer waterkwaliteit, waterkwantiteit, bodem & milieu, biodiversiteit en korte ketens.

Sinds de vaststelling van het pachtbeleid hebben verschillende personen en organisaties hun ongenoegen geuit bij onder meer de Statencommissie NLM en zijn er ook klachten bij de provincie ingediend over de uitvoeringsregels. De commotie had vooral betrekking op het verpachtingsproces, de gehanteerde criteria (pachtprijzen, percentage eigen grond en duur van de pacht) en de certificaten.

Gezien het ongenoegen en de klachten is door gedeputeerde staten in verschillende brieven aan externe partijen en aan provinciale staten het volgende aangegeven; *“In het najaar van 2016 gaan wij met de agrarische sector, koepelorganisaties en voedselverwerkers aan tafel om de duurzaamheidseisen voor het pachtbesluit 2018 te verhelderen, verder aan te scherpen en het proces van inschrijving van het pachtseizoen 2017 te evalueren”*.

Doel van de evaluatie

Doel van deze evaluatie is het inzichtelijk maken van de wijze waarop het verpachtingsproces in 2016 is verlopen en welke verbeteringen daarin mogelijk zijn, zodat deze inzichten meegenomen kunnen worden in de voorbereiding van het pachtseizoen 2018. Deze nieuwe ronde start in juni 2017.

Aanpak van de evaluatie

Gekozen is voor een evaluatie in de vorm van een klanttevredenheidsonderzoek. Hiertoe is een enquête gebruikt onder alle sollicitanten². Vervolgens zijn voor de verdere verdieping interviews geweest. De aanpak bestaat uit drie delen.

1. Een reconstructie van het voorgenomen beleid met uitvoering. Wat heeft de provincie voor bedoelingen? In hoeverre hebben vertegenwoordigers mee kunnen praten over de provinciale pachtregels?
2. Een beeld van de ervaringen. Hoe hebben de betrokken agrariërs het verpachtingsproces ervaren waaronder de hantering van de criteria, het gebruik van de certificaten, de pachtvoorwaarden, het verloop van het proces, de communicatie en de

¹ Op grond van het Burgerlijk Wetboek boek 7 titel 5

² Hieronder wordt verstaan alle agrariërs die in 2016 belangstelling hebben getoond om grond te pachten.

informatievoorziening? Welke onderdelen van het proces zijn voor de betrokken partijen nog onvoldoende helder en waarom?

3. Mogelijke verbeterpunten van het proces. Welke verbeteringen zijn nuttig en nodig?

Aard van de evaluatie

De focus van de evaluatie ligt bij het verpachtingsproces dat in het jaar 2016 heeft plaatsgevonden voor het pachtseizoen 2017. Vorig jaar zijn voor het eerst de duurzaamheidscriteria van kracht geworden. Dit zijn nadere regels die aan de agrariër/pachter gesteld worden gericht op bodemkwaliteit, water, biodiversiteit en korte ketens. Deze nadere regels ten aanzien van het gebruik zijn in de gesloten overeenkomsten opgenomen.

Er is in dat ene jaar dus nog weinig ervaring opgedaan met het verpachtingsproces waarbij rekening wordt gehouden met duurzaamheidseisen. Gelet op deze korte looptijd kan over de effectiviteit van de voorgeschreven maatregelen geen onderzoek worden gedaan. De evaluatie is dus beperkt van aard zowel qua onderzoeksperiode (één procescyclus) als object van onderzoek (alleen de efficiency, niet de effectiviteit).

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 zijn het provinciale beleid, de uitvoering en de bijbehorende processen beschreven. In hoofdstuk 2 staan de belangrijkste uitkomsten van de enquête onder de sollicitanten centraal. In hoofdstuk 3 staan de interviews centraal. In hoofdstuk 4 tenslotte staan de zeven conclusies met de bijbehorende aanbevelingen. In de bijlagen zijn de vragenlijst en de verbeteruggesties opgenomen.

1. Reconstructie van beleid en uitvoering

Dit hoofdstuk is gebaseerd op een documenten analyse en gesprekken met de betrokken medewerkers van de provincie Noord-Holland. Hier zijn achtereenvolgens de achtergrond, het wettelijk kader, het beleid en de uitvoering, de wijze van communiceren en de data beschreven. Tezamen vormen deze paragrafen de reconstructie van beleid en uitvoering. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal conclusies.

1.1. Achtergrond

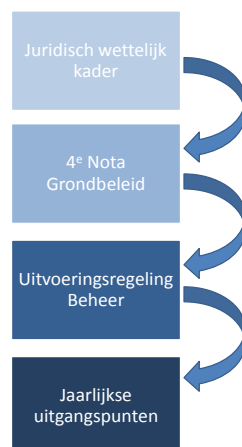
De provincie Noord-Holland heeft in 2014 een grote hoeveelheid grond in bezit gekregen. Deze gronden zijn grotendeels van het rijk afkomstig en dienen ingezet te worden als financiering van het natuurbeleid³. In de Vierde Nota Grondbeleid is vorm gegeven aan de wijze van verkopen en beheren van de gronden in provinciale eigendom⁴. Op 23 mei 2016 is deze nota door Provinciale Staten vastgesteld. De opgave is om de gronden in eigendom van de provincie Noord-Holland op optimale wijze door agrariërs te laten beheren. Daarbij gelden de algemene beginselen van behoorlijk bestuur: de provincie dient voorspelbaar, betrouwbaar en transparant te zijn.

'Leden van Provinciale Staten hebben de afgelopen jaren aangegeven te willen sturen op realisatie van doelen ten aanzien van natuur, duurzame landbouw en biodiversiteit door het stellen van pachtvoorwaarden bij het tijdelijk beheer van gronden. We geven met deze nota grondbeleid gehoor aan deze behoefte. Ik realiseer mij dat ons beleid een directe impact zal hebben op de inwoners van Noord-Holland. Dat geldt bijvoorbeeld voor agrariërs die grond van ons pachten. Hun belang om langer en zonder beperkingen gebruik te kunnen maken van de grond kan in sommige gevallen op gespannen voet staan met een provinciale wens om gebruiksbeperkingen te stellen of om de gronden beschikbaar te houden en daarom kortlopend te verpachten.'". [einde citaat]

Bron: Voorwoord Vierde Nota Grondbeleid, mei 2016, gedeputeerde mevr. E. Post

In onderstaand schema zijn de vier samenhangende onderdelen van het provinciale pachtbeleid weergegeven. Het provinciale pachtbeleid dient binnen het wettelijk kader van de Pachtwet plaats te vinden. De Grondkamer ziet daarop toe door de afgesloten overeenkomsten te toetsen. De Vierde Nota Grondbeleid vormt het door Provinciale Staten vastgestelde beleidskader waarbinnen de verpachting plaatsvindt. De meerjarige 'Uitvoeringsregels Beheer' als verlengde hiervan, zijn door GS vastgesteld evenals de uitgangspunten die jaarlijks kunnen worden bijgesteld.

Schema Beleid en Uitvoering Verpachting provinciale gronden

³ De zogenaamde BBL-gronden. BBL staat voor Bureau Beheer Landbouwgronden.

⁴ Met uitzondering van de gronden die aangemerkt zijn als weginfrastructuur.

1.2. Juridisch wettelijk kader

Het Burgerlijk wetboek vormt sinds 2007 het juridisch kader voor het verpachten van gronden. Het onderdeel pachtrecht uit het Burgerlijk Wetboek schrijft voor wat wel en niet afgesproken mag worden tussen de betrokken partijen. Het betreft hier privaatrechtelijke wetgeving en regels. De af te sluiten pachtovereenkomsten tussen provincie en agrariërs zijn dus privaatrechtelijk van aard. Dit betekent onder meer dat er geen officiële klachtenprocedure geldt voor het beslechten van conflicten. De verpachtingsprocedure staat daarom niet open voor bezwaar en beroep. Het burgerlijk wetboek geeft aan in boek 7, titel 5: 'Pacht' aan welke voorwaarden verpachtingen moeten voldoen. Te denken valt aan het soort pacht, namelijk liberale pacht of wettelijke pacht, de duur van de pacht (kortlopend tot levenslang) en de pachtprijs. Bij wettelijke pacht is de pachtprijs gemaximeerd op de regionorm, bij liberale pacht is de prijs vrij tussen partijen overeen te komen. De provincie sluit evenwel aan bij de gehanteerde regionorm. Daarnaast staat er ook in de wet welke beperkende pachtvoorwaarden mogen worden opgenomen in een pachtcontract. In de evaluatie van de landelijke regelgeving van maart 2014 wordt geconcludeerd dat de huidige pachting fundamenteel moet worden herzien. De huidige wet is tweeslachtig. Aan de ene kant de reguliere pacht met veel dwingende rechtelijke bescherming voor de pachter en aan de andere kant de geliberaliseerde pacht met nauwelijks bescherming voor de pachter⁵.

Er zijn in het verleden landelijke discussies gevoerd over wat 'het dilemma van de pacht' is gaan heten: hoe kunnen we komen tot een wettelijke pachting die recht doet aan verlangens van zowel pachters als verpachters? Gepleit wordt voor nieuwe regelgeving. De huidige regelgeving uit 2007 voldoet niet meer⁶. Deze discussies worden ook binnen de Noord-Hollandse context gevoerd. De provincie Noord-Holland heeft zich daarbij te houden aan de huidige regelgeving. De landelijke pachting in het Burgerlijk Wetboek uit 2007 is daarbij bepalend.

1.3. Het provinciale pachtingbeleid

In de Vierde Nota Grondbeleid van mei 2016 is het provinciale beleid inzake het verpachten en beheren van de provinciale gronden verwoord. In hoofdlijnen gaat het om:

- Verpachting op basis van de geliberaliseerde pacht;
- Gronden worden via verpachting beheerd in afwachting van hun definitieve bestemming of verkoop. Uitzonderingen hierop zijn tankstations, ligplaatsen en de duingebieden.
- Bij het (tijdelijk) beheer van provinciale gronden is het uitgangspunt zakelijkheid en het optimaliseren van beheer. Dit betekent dat deze gericht is op een optimale balans tussen opbrengstmaximalisatie en waarde-behoud van de grond (en gebouwen).
- GS kunnen ten behoeve van de realisatie van provinciale doelen (natuur, biodiversiteit, duurzame landbouw) extra voorwaarden stellen bij het verpachten van agrarische gronden, binnen de randvoorwaarden van het Burgerlijk Wetboek. De daardoor gederfde opbrengsten worden gedekt uit het desbetreffende beleidsbudget;
- Waar mogelijk wordt zoveel mogelijk meerjarig verpacht, indien verkoop niet op korte termijn wordt verwacht.

De provincie stuurt bij de verpachting op provinciale doelen en stelt extra voorwaarden. Bepaalde vormen van gebruik worden uitgesloten of juist gevraagd, vaak in ruil voor een lagere pachtprijs. Sturing gebeurt op het gebied van:

⁵ Evaluatie pachtingregelgeving, Instituut voor Agrarisch Recht Wageningen, maart 2014

⁶ Idem

- Het bevorderen van duurzame landbouw
- Het natuurvriendelijk beheer van agrarische grond vooruitlopend op de realisatie van natuur
- Het bevorderen van de biodiversiteit buiten de NNN
- Weidevogelbeheer
- Waterkwaliteit

Naast het stellen van voorwaarden aan het gebruik of aan de pachter is het nu ook mogelijk om pachters die aan bepaalde criteria voldoen voorrang te geven bij verpachtingen. Zij krijgen dan geen gunstiger pachtvoorwaarden, maar wel eerste keus bij het aanbieden van de gronden.

Schema procedurestappen verpachtingsproces 2016

1.4. Uitvoering van het provinciale pachtbeleid

In bovenstaand schema is de stapsgewijze procedure van de uitgifte van de pachtcontracten weergegeven. Deze procedure is in de periode april – oktober 2016 toegepast. GS stellen jaarlijks de uitgangspunten voor de verpachting voor het komende jaar en de te hanteren prijzen voor het komende jaar vast. Daarbij maken GS de afweging op basis van welke criteria de selectie van pachters plaatsvindt, op welke wijze de verpachtingen plaatsvinden, voor welke provinciale doelen beperkende pachtvoorwaarden opgenomen dienen te worden, voor welke percelen grond dit geldt en welke beperkende voorwaarden worden opgenomen.

De belangstelling, selectie en de toewijzing van de gronden aan de zgn. wederpartijen gebeurt stapsgewijs. De procedure start met een advertentie waarin potentiële gegadigden opgeroepen worden hun belangstelling kenbaar te maken. Daartoe heeft de provincie ook een indicatieve kaart op de website geplaatst met de ligging van de te verpachten gronden. Ook worden gegadigden in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen. Bij de selectie wordt gebruik gemaakt van een puntenstelsel. Voor elk criterium worden punten toegekend. Na selectie worden de gegadigden geïnformeerd en worden de pachtovereenkomsten opgesteld en ondertekend. Dit laatste is veelal gebeurd ‘aan de keukentafel’. In totaal waren er 341 sollicitanten, waarvan 194 agrariërs uiteindelijk een pachtovereenkomst voor de periode 1 november 2016 tot en met 31 oktober 2017 (of langer) hebben afgesloten.

-Uitvoeringsregels en uitgangspunten

Op 17 mei 2016 hebben GS de 'Uitgangspunten 2017' vastgesteld. Samengevat gelden voor de periode vanaf 1 november 2016 de volgende uitvoeringsregels en uitgangspunten:

- De gronden worden in geliberaliseerde pacht uitgegeven⁷;
- De uitgifte bedraagt minimaal één jaar en maximaal vier jaar;
- In alle pachtcontracten worden randvoorwaarden voor het gebruik opgenomen⁸;
- Bij beperkt gebruik is een reductie op de pacht prijs van toepassing;
- De hoogte van de gehanteerde pacht prijzen wordt door de provincie bepaald en afgeleid van het pachtnormenbesluit dat jaarlijks door het ministerie van EZ wordt genomen.

De grondslag voor de wijze van provinciale uitvoering wordt gevormd door een onderzoek naar maatregelen voor duurzaamheid uitgevoerd door CLM Onderzoek en Advies⁹. De provinciale besluitvorming inzake de 'Uitgangspunten 2017' is hierop (mede) gebaseerd.

-Selectiecriteria

Ten behoeve van de beoordeling en selectie van de sollicitanten hebben GS selectiecriteria vastgesteld¹⁰. Deze criteria zijn vooraf bekendgemaakt en gepubliceerd. Alle pachters moeten voldoen aan de volgende criteria:

- de pachter heeft zijn hoofdberoep in de landbouw;
- de pachter heeft zijn agrarisch bedrijf in de omgeving (binnen 5 km hemelsbreed) van de te pachten percelen. Dit ter beperking van de rij-afstanden. Uitgangspunt is het adres zoals dat bij de Kamer van Koophandel is geregistreerd ;
- de pachter is voor de continuïteit van zijn bedrijfsvoering niet afhankelijk van de te pachten percelen¹¹.

Daarnaast zijn er toewijzingsregels van kracht. De inschrijver met een toegelaten certificaat krijgt voorrang bij de toewijzing. Ook heeft de provincie aanvullend regels opgesteld om beargumenteerd af te kunnen wijken . Met een dergelijk certificaat wordt beoogd om doelen ten aanzien van bodem, water en natuur na te streven.

-Pachtduur en pacht prijzen

De provincie geeft aan¹² ernaar te streven om zoveel mogelijk meerjarige pachtcontracten met een termijn van vier jaar af te sluiten. Daar waar dat niet mogelijk is wordt er gewerkt met een pachthorizon van vier jaar. Dit dient houvast te geven aan de ondernemers en draagt bij aan een duurzaam grondgebruik.

De provincie is gerechtigd om zelf de pacht prijs te bepalen. Er is echter voor gekozen om aan te sluiten bij het pachtnormenbesluit van het Ministerie van EZ voor de wettelijke pacht. Vervolgens worden deze normen door de provincie vertaald naar regio specifieke normen. Bij het toepassen van de normen wordt vervolgens ook rekening gehouden met het type gebruik van de gronden, waarbij

⁷ Bij deze vorm is de pacht prijs niet begrensd. De door de provincie gehanteerde pacht prijzen worden evenwel bepaald aan de hand van de door het ministerie EZ vastgestelde pachtnormenbesluit.

⁸ Deze randvoorwaarden kunnen verschillen en hangen af van de ligging van de gronden (binnen/buiten NNN en weidevogelleefgebieden) en het specifieke gebruik (bv bouwland, bollengrond, grasland).

⁹ Rapport Provinciegronden Noord-Holland voor duurzame ontwikkeling, CLM Onderzoek en Advies, december 2015

¹⁰ Selectiecriteria Verpachtingen, GS 17 mei 2016.

¹¹ Dat wil zeggen dat een pachter maximaal 4 jaar op rij gronden kan pachten en dat een pachter maximaal de helft extra grond kan pachten ten opzichte van de bedrijfsomvang.

¹² Vierde Nota Grondbeleid, Provinciale Staten van Noord-Holland, mei 2016

du maatwerk wordt toegepast. Er is niet voor gekozen om de pacht prijs onderdeel van het biedingsproces te laten zijn.

-Het provinciale apparaat

De uitvoering van het pachtbeleid is per 1 januari 2006 ondergebracht bij de sector Grondzaken van de Directie Beleid. Binnen de sector is het dagelijkse werk verdeeld onder vier gebiedsbeheerders. Deze sector is ambtelijk verantwoordelijk voor het pachtproces en de gebiedsbeheerders onderhouden de contacten met de wederpartijen. Structureel is er 5,9 fte beschikbaar (inclusief andere taken). Voor het organisatorische onderdeel 'Beheer', waar het verpachttingsproces onder valt is, in oktober 2015 een A/O werkproces gemaakt. Deze beschrijving is voor het laatst in oktober 2016 herzien. Daarmee zijn de uit te voeren werkzaamheden in processen beschreven en vastgelegd.

-Grondkamers

Landelijk zijn er grondkamers werkzaam die tot doel hebben een goede pachtverhouding tussen pachter en verpachter te bevorderen. De grondkamer beoordeelt en toetst de pachtovereenkomsten op legaliteit en op de voorwaarden die in de overeenkomst gesteld worden. Geen van de contracten die in 2016 zijn gesloten is afgekeurd.

1.5. Wijze van communiceren

Binnen het provinciale apparaat zijn gebiedsbeheerders als ambtelijk aanspreekpunt aangesteld voor de contacten met de wederpartijen. De provincie heeft tevens een aparte mailbox en een speciaal telefoonnummer voor de pacht. Tevens is er op de provinciale website nadere informatie geplaatst.

Voor het verpachttingsproces april-oktober 2016 heeft de provincie tal van communicatiemiddelen ingezet. De start van het proces is via advertenties in verschillende bladen aangekondigd en bekend gemaakt. Voor het verstrekken van informatie over de criteria en de percelen wordt gebruik gemaakt van de provinciale website¹³. Het bekend maken van de openstelling van de te verpachten percelen geschiedt op verschillende wijze waaronder het plaatsen van advertenties.

1.6. De data

-Overzicht verpachte gronden

Per 1 november 2016 heeft de provincie Noord-Holland in totaal 1.867 ha grond verpacht¹⁴. Het betreft hier 636 verschillende percelen. Van de totale hoeveelheid verpachte grond is 966 ha (51%) grasland en 865 ha (46%) bouwland. Daarnaast wordt door de provincie beperkt grond verpacht die in gebruik is als Bollengrond (10 ha) en Tuinland (21 ha). De resterende categorie 'Overige grond' bedraagt 6 ha.

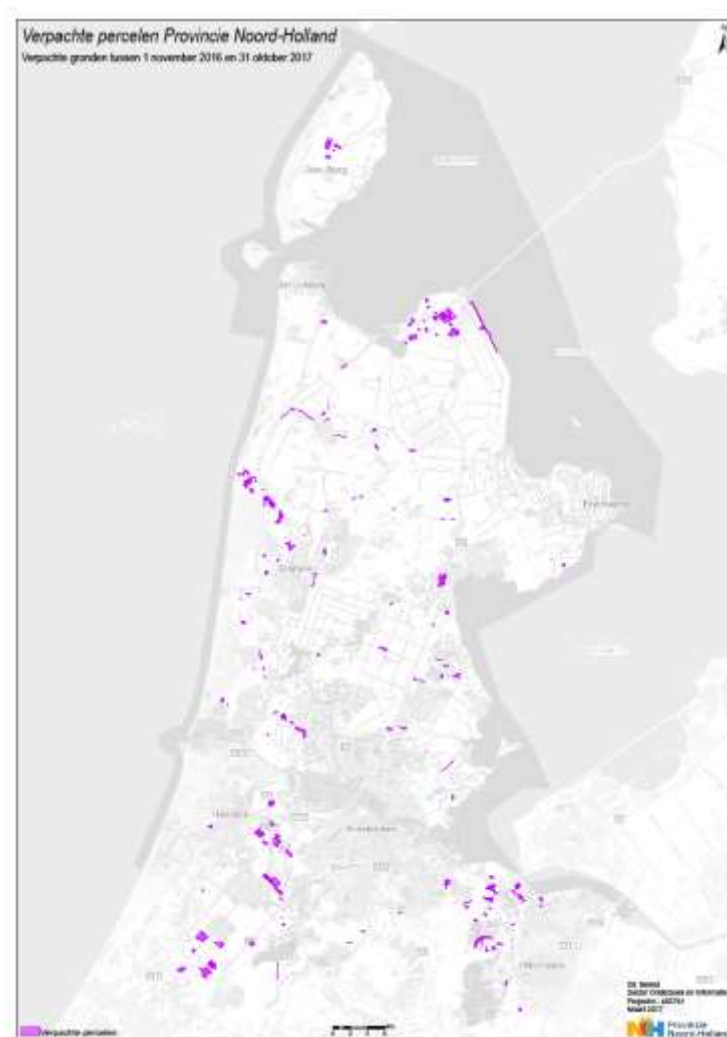
¹³ Uitgangspunten verpachtingen 2017, GS van Noord-Holland, 17 mei 2016

¹⁴ Bedoeld is hier de grond in provinciaal bezit die uitsluitend aan agrariërs wordt verpacht.

Grafiek Overzicht van de verpachte gronden naar grondtype

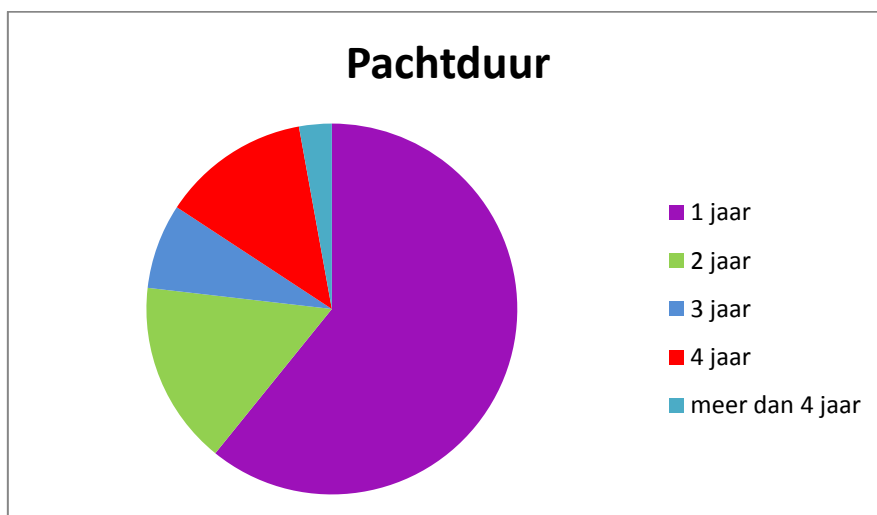
Op de navolgende kaart is de 1.867 ha verpachte grond in de kleur paars geografisch over Noord-Holland weergegeven. Concentraties van verpachte grond zijn gelegen bij Wieringen/Wieringermeer, Bergen/Schoorl, in de Haarlemmermeer en in de Vechtstreek. Daarnaast zijn kleinere concentraties oppervlakte te vinden op Texel en in Waterland/Zaanstreek.

-Verpachte gronden naar pachtduur

In de onderstaande grafiek is de huidige verpachte grond verdeeld naar pachtduur. Ca. 1.135 ha (61%) van de grond kent een pachtduur van één jaar. Ca 732 ha (39%) kent een meerjarige pachtduur.

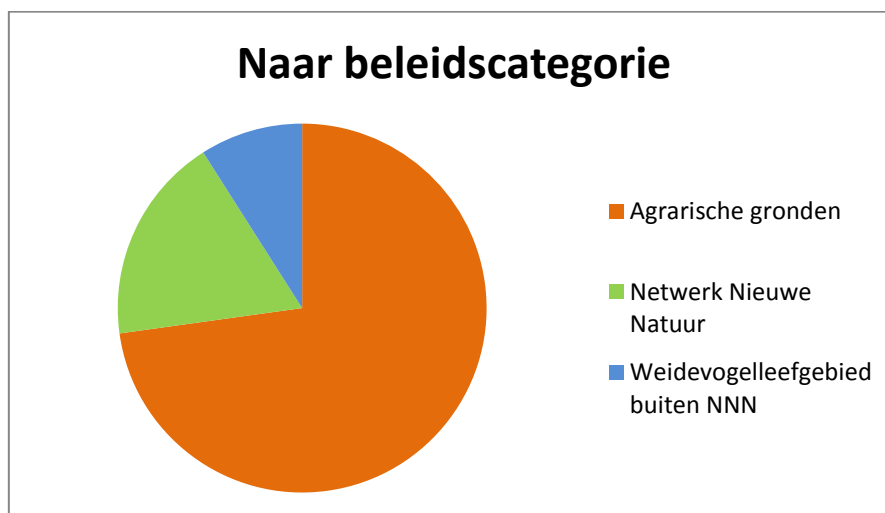
Grafiek totaal oppervlakte verpachte gronden verdeeld naar pachtduur

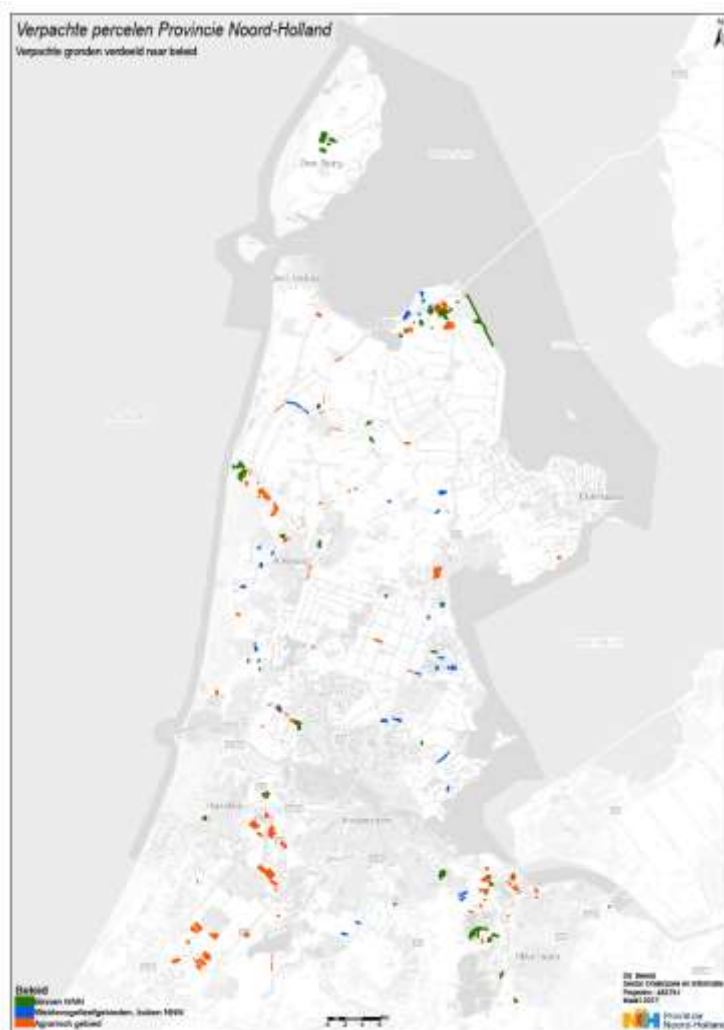
-Verpachte gronden verdeeld naar beleid categorieën

Zoals gememoreerd heeft de provincie Noord-Holland in totaal 1.867 ha verpacht. Daarvan is circa 340 ha (18%) gelegen binnen de Beleids categorie Natuur Netwerk Nederland (NNN). Ca 168 ha (9%) is gelegen binnen de weidevogelleefgebieden. Het merendeel ca 1.360 ha (73%) is landbouwgrond.

Grafiek totaal oppervlakte verpachte gronden verdeeld naar beleids categorie

Op de navolgende kaart is de verpachte grond naar de verschillende beleids categorieën geografisch over Noord-Holland weergegeven. Daarbij is sprake van een grote mate van spreading.

-Overig

Andere relevante data zijn de gemiddelde omvang van de verpachte grond per pachtcontract. In de onderstaande tabel is een verdeling van de grond gemaakt naar klassengrootte. 56% van de verpachte grond is verdeeld over contracten van 10 ha of meer.

Tabel oppervlakte gepachte gronden naar klassengrootte

Klassengrootte in ha	Totale oppervlakte (ha)	Aantal verpachte percelen
0 - 5	221 (12%)	192
5 - 10	589 (32%)	197
10 - 15	406 (22%)	113
15 - 20	280 (15%)	64
20+	369 (20%)	70
Totaal	1867 (100%)	636

In de navolgende tabel wordt inzicht gegeven in de aantallen betrokkenen in de verschillende 2-cijferige postcode gebieden. Er hebben zich 341 sollicitanten gemeld als belangstellenden voor het pachten van provinciale gronden. Daarvan zijn in het proces vervolgens 147 sollicitanten (43%) afgefallen. Uiteindelijk hebben in totaal 194 pachters een beheerovereenkomst met de provincie

Noord-Holland afgesloten. Ca 30% van het totaal aantal contracten is afgesloten in postcodegebied 17: Kop van Noord-Holland en Texel. En ca 15 % in postcodegebied 21: Haarlemmermeer eo.

Tabel Sollicitanten en pachters naar indeling 2-cijferige postcodes

2-cijferige postcode	Aantal sollicitanten	Aantal afwijzingen	Aantal pachters
10	1	-	1
11	32	18	14
12	7	1	6
13	35	15	20
14	32	15	17
15	11	5	6
16	19	9	10
17	111	54	57
18	16	2	14
19	17	5	12
20	5	1	4
21	46	15	31
24	3	3	-
36	4	3	1
37	1	1	-
78	1	-	1
Totaal	341	147 (43 %)	194 (57 %)

Op onderstaande kaart zijn de 2-cijferige postcode gebieden ruimtelijk weergegeven.

Tenslotte zijn er nog relevante data beschikbaar over het aandeel duurzaamheidscertificaten bij de sollicitanten, de afwijzingen en de pachters. Van het aantal pachters is 64% in het bezit van een toegelaten duurzaamheidscertificaat. Het aantal afwijzingen bij de sollicitanten met een toegelaten certificaat bedraagt 35%. Bij de andere twee categorieën sollicitanten is dat resp. 63% en 51%.

Tabel aantal ondernemers naar soort duurzaamheidscertificaat

	Sollicitanten	Afwijzingen	Pachters
Toegelaten Certificaat	192	67 (35%)	125 (64%)
Niet-toegelaten Certificaat	38	24 (63%)	14 (7%)
Geen Certificaat	111	56 (51%)	55 (29%)
Totaal	341	147	194 (100%)

1.7. Conclusies

Uit dit hoofdstuk kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Er is bij de provincie Noord-Holland een op papier navolgbaar systeem voor het verpachten van gronden aan agrariërs;
- Van beleidskader tot uitvoeringsregels zijn de relevante onderdelen vastgelegd. Er is sprake van een methodische samenhang tussen beleid en uitvoering;
- Het dagelijkse uitvoeringsproces is structureel geborgd binnen het provinciale apparaat en behoort tot de dagelijkse werkzaamheden;
- De provincie zet verschillende communicatiemiddelen in voor bekendmaking en uitleg;
- De landelijke Grondkamer heeft geen enkele Noord-Hollandse pachtovereenkomst afgekeurd;
- De provincie verpacht dit jaar 1.867 ha grond. 61% van de verpachte grond heeft een pachtduur van één jaar. De verwachting is dat het totale areaal de komende jaren verder afneemt;
- Het aandeel afwijzingen van sollicitanten tijdens het sollicitatieproces van afgelopen jaar bedraagt 43 %;
- 64% van de huidige pachters is in het bezit van een toegelaten toegelaten certificaat. 36% is niet in het bezit van een certificaat vanwege onvoldoende aantal certificaathouders binnen een straal van 5 km van sommige pachtgronden.

2. Uitkomsten van de enquête

Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste uitkomsten van de enquête die uitgezet is onder de sollicitanten van het verpachtingsproces zoals dat in juni 2016 is gestart (zie Bijlage I). De sollicitanten die de moeite hebben genomen een enquête in te vullen worden in het navolgende de respondenten genoemd. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting van de genoemde punten die mogelijk voor verbetering in aanmerking komen.

2.1. Achtergrond

Een centraal onderdeel van deze evaluatie is het meten van de kwaliteit van de provinciale dienstverlening. Om de mate van tevredenheid van de betrokkenen te meten is een enquête opgesteld en uitgevoerd. Deze enquête is eind februari 2017 per email verzonden aan 341 sollicitanten die in juni 2016 belangstelling hebben getoond voor het pachten van grond. Voorafgaand aan deze mail is een brief met aankondiging van de enquête verzonden. Van de 341 sollicitanten zijn 186 ingevulde enquêtes terug ontvangen. Dat is een respons van 55%. Van de 186 respondenten geven 76 respondenten aan uiteindelijk geen pachtcontract te hebben gekregen. Dat is 41% van het totaal aantal terug ontvangen enquêtes. Gelet op de geografische spreiding en de verhoudingen zijn de uitkomsten van deze enquête representatief voor de gehele groep sollicitanten.

Aantal ingevulde enquêtes

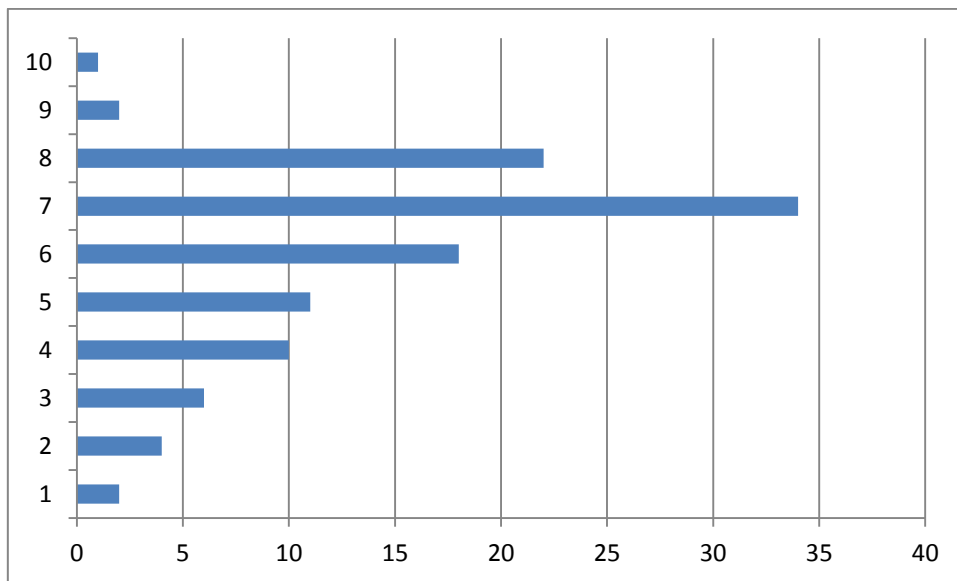
Aantal respondenten		
Met pachtcontract	110	59%
Geen pachtcontract	76	41%
Totaal	186	100%

2.2. De rapportcijfers

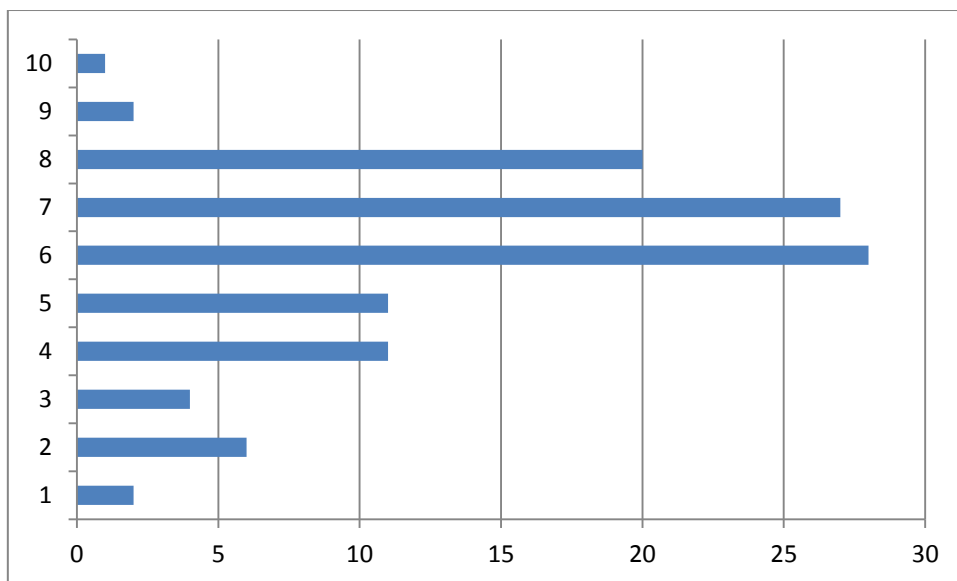
Over de mate van tevredenheid van de pachters met de provincie inzake het verpachten en over de kwaliteit van het verpachtingsproces zelf zijn de respondenten gevraagd om voor elk onderdeel een rapportcijfer te geven op een schaal van 1 tot en met 10. Daarmee ontstaat een eerste algemeen kwalitatieve beeld van de provinciale dienstverlening. Gemiddeld genomen geven de respondenten een 5,3 voor de mate van tevredenheid met de provincie en een 5,2 voor de kwaliteit van het verpachtingsproces. Deze cijfers zijn nagenoeg gelijk. Kijken we meer specifiek naar de deelgroep binnen de respondenten die een pachtcontract hebben ondertekend, dan stijgt het rapportcijfer naar resp. 6,1 en 5,9 op een schaal van 10. Ook deze cijfers zijn nagenoeg gelijk. De deelgroep die is afgewezen geeft in beide gevallen een rapportcijfer van 4.1. In onderstaande twee grafieken is de verdeling van de verschillende gegeven rapportcijfers weergegeven voor tevredenheid en proces.

Wordt er gekeken naar de verdeling van de verschillende gegeven rapportcijfers dan komt het volgende naar voren. 74 van de 110 pachters geven een cijfer 6, 7 of 8 bij de mate van tevredenheid. Dat is 63% van de pachters. Voor de waardering van de kwaliteit van het proces is dat vrijwel gelijk: 75 pachters van de 110 pachters geven een cijfer 6, 7 of 8 (eveneens 63%). 33 pachters (30%) geven op beide onderdelen een lager cijfer. In onderstaande twee grafieken zijn deze resultaten visueel weergegeven. Op de verticale as staat het rapportcijfer en op de horizontale as staat het aantal respondenten.

Grafiek rapportcijfers mate van tevredenheid onder de pachters

Grafiek rapportcijfers beoordeling kwaliteit van het proces onder de pachters

2.3. De waardering van de provinciale doelen¹⁵

De provincie Noord-Holland heeft verschillende doelen voor ogen bij het verpachtingsproces:

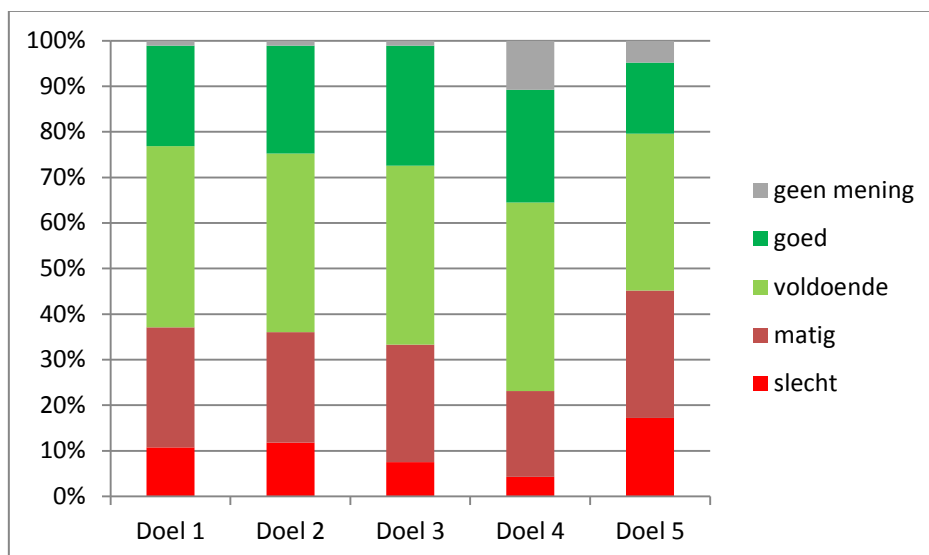
- Doel 1 Duidelijkheid geven over het proces;
- Doel 2 Duidelijkheid geven over de criteria;
- Doel 3 Duidelijkheid over de benodigde informatie;
- Doel 4 Een klantvriendelijke website;
- Doel 5 Een betrouwbare overheid zijn.

In onderstaande tabel zijn de verschillende scores van de 186 respondenten weergegeven. Het hoogste gescoorde doelbereik betreft doel 4: de provinciale website. Tegelijkertijd heeft meer dan

¹⁵ Het is niet mogelijk om een nader waardeoordeel te geven over de verkregen uitkomsten vanwege het ontbreken van vooraf bepaalde streefdoelen.

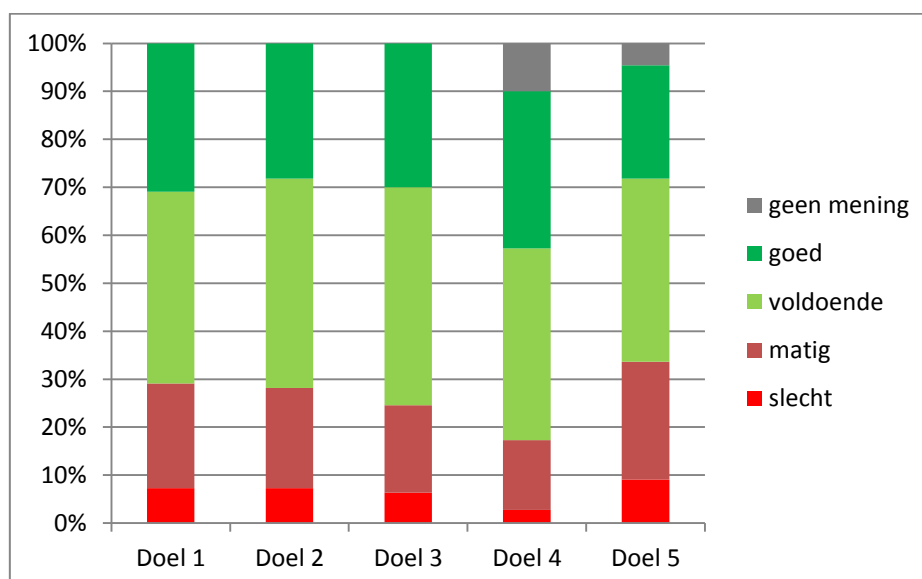
10% hierover geen mening. Het laagste gescoorde doelbereik betreft doel 5: een betrouwbare overheid zijn. Meer dan 40 % van de respondenten scoort hier matig tot slecht. De mogelijke verklaring hiervoor is het door velen gevoelde overhaaste proces van het invoeren van de extra eisen omtrent de duurzaamheidscertificaten door PS. Agrariërs voelden zich overvallen en konden niet anticiperen op de extra eisen die gesteld zijn aan de duurzame bedrijfsvoering. Het provinciale apparaat heeft vervolgens 'naar beste kunnen' het nieuwe beleid tot uitvoer gebracht (meerdere bronnen).

Grafiek kwaliteitsbeoordeling provinciale doelen door respondenten

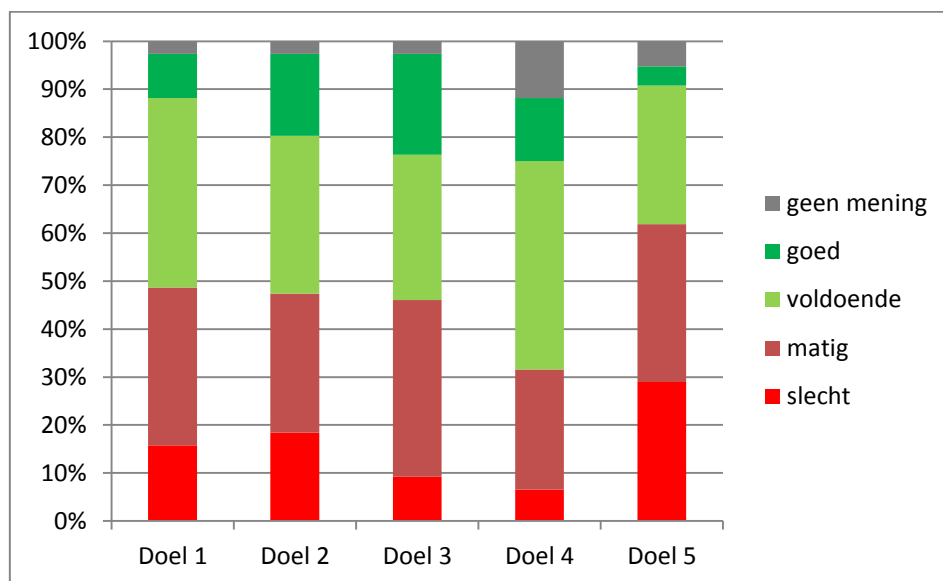

In de onderstaande twee grafieken is de groep respondenten gesplitst in de groep pachters en de groep afgewezenen. De groep pachters is over het algemeen meer positief over het doelbereik van de vijf provinciale doelen. De beoordeling door de groep afgewezenen van de vijf provinciale doelen is op alle doelen minder positief. Bij doel 5 'betrouwbare overheid' zijn de percentages resp. 30% voor de pachters en 60% voor de afgewezenen dat 'matig' tot 'slecht' scoort.

Grafiek kwaliteitsbeoordeling provinciale doelen door de pachters

Grafiek kwaliteitsbeoordeling provinciale doelen door de afgewezenen

2.4. De kwaliteit van de contacten¹⁶

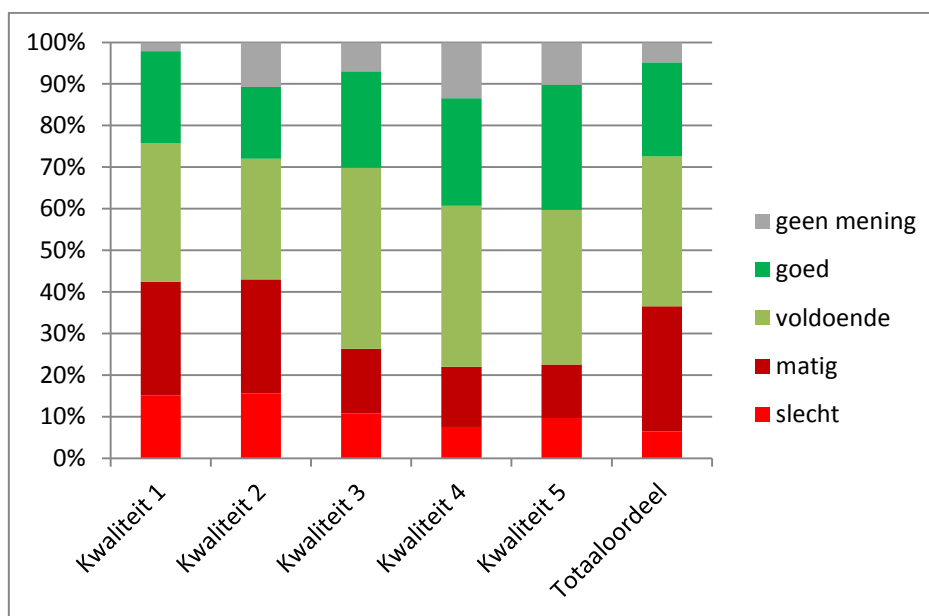
Ook is gevraagd aan de respondenten om een oordeel te geven over de kwaliteit van de contacten met de provincie:

- Kwaliteit 1 Wijze van communiceren;
- Kwaliteit 2 De helpende hand bieden;
- Kwaliteit 3 Snelheid van antwoord geven;
- Kwaliteit 4 Wijze van bejegening;
- Kwaliteit 5 Afspraken nakomen;
- Totaaloordeel.

In onderstaande tabel staan de uitkomsten van de beoordeling van de contacten met de provincie Noord-Holland. De beste beoordeling van de kwaliteit in de contacten zijn de kwaliteiten 4 en 5: 'wijze van bejegening' en 'nakomen van afspraken'. De minste kwaliteit wordt gescoord bij de kwaliteiten 1 en 2: 'wijze van communiceren' en 'de helpende hand bieden'.

¹⁶ Het is niet mogelijk om een nader waardeoordeel te geven over de verkregen uitkomsten vanwege het ontbreken van vooraf bepaalde streefdoelen.

Grafiek kwaliteitsbeoordeling contacten met de provincie Noord-Holland

2.5. De beoordeling van de criteria en het proces

In de navolgende tabel staat de beoordelingen van de sollicitanten met betrekking tot drie nadere vragen over de criteria en het proces. Van de 186 respondenten geven 94 respondenten (51%) aan dat de gehanteerde toewijzingscriteria helder zijn en 92 respondenten (49%) beantwoorden deze vraag met 'nee'. Op de vraag of de provincie de toewijzingscriteria op een juiste wijze wordt toegepast beantwoordt 74 respondenten (40%) met 'Ja', 66 respondenten (35%) met 'Nee' en 46 respondenten (25%) met 'Deels'. Het verpachtingsproces wordt door 50% van de respondenten beoordeelt als beter of gelijk aan voorgaande jaren, terwijl 23% aangeeft hiermee geen ervaring te hebben.

Vind u de gehanteerde toewijzingscriteria helder?		
Ja	94	51%
Nee	92	49%
Totaal	186	100%
Zijn de criteria naar uw mening op juiste wijze toegepast?		
Ja	74	40%
Nee	66	35%
Deels	46	25%
Totaal	186	100%

Hoe beoordeelt u het verpachtingsproces van 2016?		
Beter dan voorgaande jaren	25	13%
Gelijk aan voorgaande jaren	68	37%
Slechter dan voorgaande jaren	51	27%
Geen ervaring mee	42	23%
Totaal	186	100%

Bij de enquête is ook gevraagd naar mogelijke verbeteringen. Samengevat komt het volgende naar voren (zie Bijlage II).

-Toegelaten certificaten

Verskillende reacties geven aan dat de selectie van de toegelaten certificaten niet duidelijk en discutabel is. Over nut en noodzaak van deze certificaten verschillen de meningen. Waar de één het nuttig noemt voor de duurzaamheid, geven anderen aan dat de lijst van toegelaten certificaten veel te ruim of veel te krap is. Verschillende respondenten geven daarbij aan dat het criterium van de certificaten niets zegt over een duurzame bedrijfsvoering. Een aantal vindt dat de gang van zaken rond de selectie van de toegelaten certificaten niet helder was en verwarring gaf. Er is destijds onvoldoende toelichting en uitleg geweest.

-Afstandscriterium

Het afstandscriterium wordt over het algemeen logisch gevonden. Wel zijn er kritische kanttekeningen geplaatst over de wijze waarop het afstandscriterium van bedrijf tot de te pachten gronden wordt toegepast. Nu wordt gewerkt met een afstand van max 5 km hemelsbreed. Dat doet niet in alle gevallen recht aan de lokale situatie waarbij omrijden noodzakelijk is.

-Ontbrekende criteria

Sommige respondenten geven te kennen dat er ook criteria ontbreken. Deze respondenten missen een criterium voor continuïteit van de pacht. Nu kan het in de praktijk voorkomen dat de eerder toegewezen pachtgrond het volgende jaar aan een andere pachter wordt toegewezen. Dat wordt niet duurzaam en oneerlijk gevonden. Bij hernieuwde toewijzing zou hier ook rekening mee moeten worden gehouden. Ook het voorschrijven van beweiding kan een andere zinvolle toevoeging aan de criteria zijn. Voorkomen moet worden dat grond oneigenlijk gebruikt wordt voor de mestboekhouding.

-Het toewijzen van de grond

Meerdere respondenten geven aan dat er teveel gepuzzeld wordt met de toewijzing van pachtgrond. Men vindt de toewijzing onduidelijk en ondoorzichtig. Dat geeft wantrouwen. In enkele gevallen wordt gesproken over een oneerlijke behandeling. Meerdere malen wordt gevraagd om een toelichting en terugkoppeling van de provincie op de toewijzing. Deze wordt gemist. Verder zijn verschillende concrete voorbeelden gegeven van concrete toewijzingen die niet begrepen worden. Gebruikte termen hierbij zijn: willekeur en oneerlijk. Sommige respondenten geven als oorzaak aan het gebrek aan gebiedskennis en agrarische kennis bij de provincie.

-Pachtduur

Opvallend veel respondenten zien een duidelijke potentiële verbetering bij het verlengen van de pachtduur. Kortlopende pachtduur en de onzekerheid omtrent mogelijke contractverlenging worden als niet duurzaam bestempeld. Gewaarschuwd wordt voor uitputting of misbruik van deze gronden (mest). Kortlopende contracten zijn voor biologische agrariërs geen optie.

-De communicatie

Er zijn respondenten die niet tevreden zijn over de wijze van communicatie op bepaalde onderdelen. Zo geeft een aantal respondenten aan nooit een afwijzingsbrief te hebben ontvangen. Anderen geven aan dat bij de discussie over de certificaten deze eenzijdig door de provincie is afgekapt. Het rechtstreekse contact met de gebiedsbeheerders wordt op prijs gesteld.

3. Nadere beoordeling van het verpachtingsproces

Dit hoofdstuk is een weergave van de verschillende gehouden interviews met vertegenwoordigers en betrokken sollicitanten. Ook zijn interviews gehouden met medewerkers van de provincie Noord-Holland over de dagelijkse praktijk van de uitvoering van het pachtbeleid,

3.1 Interview LTO West

De LTO noemt samengevat de volgende positieve punten:

- Het vooroverleg met de ambtenaren;
- Het systeem met regels, Voor iedereen dezelfde regels, geen achterkamertjes meer;
- Het meedenken over concrete knelgevallen;
- De mate van zorgvuldigheid.

De LTO is zeer te spreken over de ambtelijke contacten in de fase voorafgaand aan de uitvoering van het verpachtingsproces. Ook het meedenken over knelgevallen wordt zeer gewaardeerd. Daarnaast is men blij met de objectiviteit van de sollicitatieprocedure en de mate van zorgvuldigheid.

Als het gaat om de reactie van de LTO over het verpachten dan gaat het over twee hoofdonderwerpen.

- 1) Het voortraject
- 2) De regels zoals die uitpakken in de praktijk

-Het voortraject

De LTO is zoals gezegd tevreden over de wijze waarop zij betrokken is geweest bij de voorbereidingen. Er is ambtelijk goed overleg gevoerd. Toen ontstond er bestuurlijke druk en tijdsdruk ook vanuit PS om met verduurzaming aan de gang te gaan. De provinciale politiek heeft het verpachten dus aangegrepen om te verduurzamen. In het coalitie akkoord staat dat de provincie de landbouw wil verduurzamen. Naar de mening van de LTO heeft de provincie geen wettelijke bevoegdheid. Het rijk en Europa stelt de eisen en verder gaat vooral de markt daarover. Concreet bij het verpachten gebruikt de provincie zijn privaatrechtelijke positie om de duurzaamheid af te dwingen. De duurzaamheidswinst is echter heel beperkt. Naar de mening van de LTO gaat het om oneigenlijk gebruik van bevoegdheden. De LTO vraagt zich sterk af of er bovendien geen effecten zijn die averechts werken.

Op enig moment is het CLM rapport gekomen. LTO was tegen de systematiek die werd voorgesteld om de te verpachten grond aan te besteden. Een heel gedetailleerd puntensysteem was dan de bedoeling. Dat was voor de LTO een principieel punt op het gebied van de uitvoering: teveel bemoeizucht en lastig uit te voeren.

Toen ontstond er tijdsdruk bij de provincie, zo is de indruk van de LTO terugkijkend op het proces. Op het laatste moment is een noodsprong gemaakt naar de duurzaamheidscertificaten.

Certificaathouders krijgen voorrang bij de toewijzing van grond. Uiteindelijk heeft direct tot veel problemen en onrust geleid:

- 1) Boeren konden vanwege de korte termijn niet anticiperen op de nieuwe vereisten ten aanzien van de duurzaamheidscertificaten. Boeren zijn daardoor grond kwijt geraakt die ze eerder wel pachten. Uit oogpunt van rechtszekerheid is dit een slechte zaak. De provincie heeft het onzorgvuldig aangepakt, zo is de mening van de LTO. Het was veel beter geweest wanneer de nieuwe vereisten een jaar later waren ingevoerd.
- 2) De provincie heeft een limitatieve lijst gemaakt van toegelaten certificaten. Het is tot op de dag van vandaag niet duidelijk hoe die lijst tot stand is gekomen. CONO wel en Friesland Campina niet (maar later wel). Er zijn ook kleinere afnemers zoals Vreugdenhil. Die staan ook niet op de lijst. Dat voelt onrechtvaardig, zo is de mening van de LTO.

-De regels zoals die uitpakken in de praktijk

De nieuwe regels hebben tot veel onrust geleid en tot schrijnende gevallen. De regels hebben tot effect gehad dat volgens de LTO veel boeren pachtgrond zijn kwijt geraakt. Of gevallen waarbij boeren andere percelen kregen aangeboden dan de percelen die ze al pachten. Sommige boeren hebben geluk gehad. De effecten zijn heel ingrijpend geweest. Pas op het laatste moment kregen de boeren te horen of ze in aanmerking kwamen en welke percelen ze kregen toegewezen. Ook hier geldt dat het proces vrij abrupt was. Er had ook beter gecommuniceerd moeten worden over de nieuwe regels tijdens de sollicitatieperiode. Het gevolg is onder meer dat er een aantal bedrijven zijn die volgens de LTO in de stervensfase zitten vanwege de aangescherpte en strikt toegepaste regels.

-Wat kan de provincie volgens de LTO leren en beter doen?

Zorgvuldigheid en communicatie

Het thema grond is een gevoelig onderwerp. Dus als de provincie de regels aanpast en aanscherpt dan moet je daar zorgvuldig mee omgaan.

De regels die er nu liggen zijn inmiddels wel bij de boeren geland. Nu weet men wel hoe het zit. Dus verander niet teveel aan deze regels. Als de provincie toch iets verandert ga dan tijdig hierover communiceren. Haal de boeren bij elkaar. Het begrijpen van de documenten valt echt niet mee. Het kan helpen Regionale voorlichtingsbijeenkomsten bij de plaatselijke LTO afdelingen in de maanden mei en juni te organiseren waarbij ruimte geboden wordt voor het stellen van vragen. Ook voor het herstellen van het vertrouwen is dit heel waardevol.

De start van de pachtperiode

Voor de akkerbouw is de start van de pachtperiode op 1 november prima. Dat kan ongewijzigd blijven. Voor blijvend grasland is het beter om de pachtperiode te starten op 1 januari. Dit in verband

met de verplichtingen ten aanzien van de mestboekhouding. Het voorstel van de LTO's om deze datum voor blijvend grasland aan te passen.

De wijze van uitgeven van de grond

De wijze waarop de provincie de toewijzing bekend maakt aan de pachter moet uniform zijn en voor de hele provincie gelijk. Het beste is om tijdig in september al via de post en per mail al bekend te maken welk concreet aanbod aan de pachter wordt gedaan. Dus inclusief de aanduiding van de percelen. Geef de kandidaat vervolgens 2-3 weken denktijd. Maak dan een afspraak voor ondertekening op het erf of ergens centraal in de regio als dat praktischer is. Daarmee kan de pachter tijdig inspelen op het aanbod, krijgt de nodige denktijd, kan een weloverwogen besluit nemen en voelt zich niet onder druk gezet.

Stuur ook de boeren die zijn afgewezen tijdig een brief. Het is niet goed dat ze het via de burens horen. Doe dat niet uitsluitend per mail, deze kan namelijk in de spam verdwijnen. Nu zeggen sommige boeren dat ze nooit meer iets van de provincie hebben gehoord.

Pachtduur

Het verpachten van grond op basis van één jaar doet afbreuk aan het duurzaamheidsdoel dat de provincie zo belangrijk vindt. Wat echt helpt is het langjarig verpachten. Dat staat als een huis. Volgens de LTO is een duurzaamheidscertificaat dan zelfs niet nodig. De overtuiging is dat boeren met meerjarige pachtcontracten goed voor hun land gaan zorgen. Er zijn ook boeren die geen duurzaamheidscertificaat hebben en wel duurzaam werken. Er zijn ook boeren met certificaat die echter het minimale doen. In de kern vindt de LTO dat een duurzaamheidscertificaat weinig zegt over hoe duurzaam de boer werkt. Het is een feit dat de boer anders met de grond omgaat als hij er langer over kan beschikken.

De LTO draagt als concrete oplossing aan een juridische constructie in de vorm van een 4-jarige overeenkomst (of 6 jaar) volgens de liberale vorm waarbij een clause is opgenomen dat de overeenkomst door de provincie eenzijdig kan worden opgezegd indien de provincie de betreffende grond nodig heeft voor eigen doeleinden. De LTO schat in dat iedereen dat een betere oplossing vindt en dat de pachters daar vrede mee hebben. Juridisch is dit toegestaan. Niemand heeft er moeite mee de grond te gebruiken tot de eigenaar het zelf nodig heeft. Dus voor de nieuwe ronde zal de provincie de beschikbare grond op de markt zetten en tegelijkertijd starten met een langjarig systeem. Elk jaar kan de provincie vervolgens dan langskomen voor nadere afspraken over de pachtduur en evt. terughalen van de grond.

De duurzaamheidscertificaten

Hierover is zoals gezegd veel discussie. Er zijn nog verschillende denkbare opties. Dit is het wensenlijstje:

Optie 1. Laat de eis vervallen

Dit heeft de eerste voorkeur van de LTO, tegelijkertijd kan zij zich voorstellen dat dit politiek niet haalbaar is. Als de voorrangspositie voor bepaalde certificaten komt te vervallen, krijgen alle boeren gelijke kansen en is er geen concurrentievervalsing, willekeur en marktverstoring. De wijze van toedeling kan dan via verloting plaatsvinden (met inachtneming afstandscriterium). Dit is een eerlijk systeem waarbij iedereen dezelfde kans heeft. De gemeente Haarlemmermeer doet dit op deze manier.

Optie 2 Toelaten van alle certificaathouders

Dit heeft de tweede voorkeur als verval van dit criterium niet haalbaar is. Ga door met de certificaten maar stel geen limitatieve lijst op. Daarmee voorkom je een deel van de willekeur. Pas hierop een marginale toets toe. Als variant hierop kan je overwegen om wel met een getoetste gelimiteerde lijst te komen. Maar tegelijkertijd de boeren de ruimte te geven met andere certificaten te komen en deze vervolgens nader te toetsen. Per geval bekijken. Natuurlijk geen onzin certificaten toelaten.

Optie 3 Lid zijn van de collectieven

Deze optie is niet door de LTO aangedragen. Volgens de LTO zitten hier voordelen maar ook nadelen aan. Voordeel is dat het een aanzuigende werking voor de collectieven heeft en dit agrarisch natuurbeheer dus kan stimuleren. Nadeel is dat er boeren buiten de boot zullen vallen, namelijk in die gebieden waar geen beheerpakketten worden aangeboden. Deze optie is dus vooral kansrijk als het systeem van natuurbeheerpakketten voor heel Noord-Holland zouden gaan gelden.

Akkerranden

De LTO is van mening dat de voorgeschreven breedte van de akkerrand voor alle percelen op 3 meter gesteld kan worden. Dit is voldoende voor het voorkomen van drift naar het oppervlaktewater en als vluchtrand voor de vogels. De 6 meter eis ten aanzien van grote percelen is niet noodzakelijk uit oogpunt van duurzaamheid. Bovendien geeft dit grote problemen vanwege het onkruid. Een 3 meter rand is al erg effectief. LTO stelt voor deze eis aan te passen bij de grote percelen. Dave Dirks van Bloeiend Bedrijf heeft hierover geadviseerd. Dit is dan conform het Europees landbouwbeleid.

Leeftijdseisen

Er is ooit overwogen om een maximale leeftijdsgrens te stellen van 65 jaar. Hiermee voorkom je dat de boeren de grond onderverhuren of een loonwerker inschakelen. Dat komt bij oudere boeren vaker voor. De keerzijde is dat hier dan van leeftijdsdiscriminatie sprake zou zijn.

Afstandscriterium

Het afstandscriterium hemelsbreed doet geen recht aan de lokale situatie. Beter is het om de afstand tot het perceel over de weg te meten.

Het huidige systeem staat niet toe om meerdere adressen op te geven. Sommige boeren hebben meerdere bedrijven. Het zou mogelijk moeten zijn om deze verschillende adressen toe te laten.

Er zijn slimme boeren die gebruik maken van adresgegevens van boeren in ruste vanwege het afstandscriterium. Dit is oneigenlijk gebruik. De provincie moet een uittreksel uit het handelsregister vragen om dit te controleren.

Continuering

Het is goed om de zittende boer voorrang te geven bij de volgende pachtronde indien de maximale pachtduur nog niet is bereikt. Dat neemt niet weg dat de eerder genoemde aanpassing naar meerjarige contracten een betere oplossing is.

Onderhoud percelen

Niet alle percelen zijn in goede staat van onderhoud. Dit geeft bij de pachter ongewenste opbrengst- en oogstrisico. Vooral de drainage van de gronden vereist periodiek onderhoud. Dit is een zorg van

de eigenaar. In principe is elke 10 tot 15 jaar een nieuwe drainage nodig. Er zijn percelen die al 15 jaar geen onderhoud hebben gehad. Er zou als eerste een gebiedsanalyse gemaakt moeten worden door de provincie om het probleem in beeld te brengen. Dat hoort volgens de LTO bij goed eigenaarschap.

Indien de percelen niet goed gedraineerd zijn dan zal de pachter bij wateroverlast bovengrondse greppels graven met ongewenste gevolgen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater vanwege afspoeling van nutriënten en gewasbescherming.

Pachtprijs

In algemene zin vindt de LTO de jaarlijkse stijging van de pachtprijs te hoog. Hoge pachtprijzen vergroten de neiging om de grond uit te putten. Dan wordt noodgedwongen rooibouw gepleegd. De LTO heeft geen inzicht hoe de pachtprijzen voor de liberale pacht tot stand komen. Zij heeft daar graag meer inzicht in. In de akkerbouw is de situatie zo dat er op graan geld wordt verloren en op aardappels en uien wordt verdient. Daarbij geldt de noodzaak van een roulerend systeem. Het is een heikel evenwicht dat snel verstoord kan worden.

Door de jaarlijkse verhoging van de pachtprijs krijgt de pachter sterk de indruk dat hij zelf de verduurzaming betaald. Dus hij krijgt wel korting vanwege aangepast beheer maar deze korting wordt teniet gedaan door de stijging van de pachtprijs. Dit is nepkorting.

-Tenslotte

De maatschappij wil verduurzamen. De agrarische sector wil verduurzamen. De overheid wil verduurzamen. De discussie zit niet in deze beweging die we met elkaar doormaken. De pijn zit hem in de bemoeienis van de provincie. Die doet er een schepje bovenop en gaat extra reguleren. Dat werkt marktversturend en concurrentievervalsend. Dat werkt contraproductief. De beweging naar duurzaamheid moet primair uit de markt en de intrinsieke motivatie van de boeren komen binnen de regels die Europa en het rijk stellen, zo luidt het standpunt van de LTO.

3.2 Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land en Dijken

Water, Land en Dijken heeft feitelijk niet rechtstreeks met de pacht van doen. De vereniging heeft 500 agrarische leden en zit dicht bij de boeren. Het werkgebied is Laag Holland en het BES gebied en Limmen/Heiloo. Daarmee vormt zij een centrale vraagbaak. Ook in het geval van het pachten. Men heeft vorig jaar tal van vragen gekregen van boeren over het pachten en de certificaten. In 2016 zijn vrij veel vragen hierover gesteld. Ook is er aandacht besteedt in de nieuwsbrief, naar aanleiding van de vragen.

De vereniging vraagt zich af waarom het certificaat van het collectief niet geldt bij de pachttoewijzing. Daarover is een brief gestuurd, maar de discussie hierover is afgekap. De vereniging vindt dat de mensen die mee doen met agrarisch natuurbeheer een pre moeten hebben. Gek genoeg hoort het CONO keurmerk wel tot de provinciale lijst.

Eigenlijk heeft een lijst met certificaten geen toegevoegde waarde. De mensen die pachten moeten sowieso aan allerlei vereisten voldoen op de percelen. Je moet dan wel als provincie hier beter op toezien. Denk maar niet dat mensen met een certificaat zonder meer hun bedrijfsvoering hebben aangepast. Zo zijn er ondernemers zonder certificaat die het beter doen dan sommigen met certificaat. Het lukt niet om via de certificaten meer grip te krijgen op de gehele bedrijfsvoering. Heeft dus geen toegevoegde waarde.

Het advies is om geen voorrang meer te geven aan kandidaten met een certificaat. De eisen voor de betreffende percelen is afdoende. De enige mogelijkheid is als de provincie zelf een soort van certificaat uitgeeft.

Ook de inhoud van het pachtcontract en de uitgangspuntennotitie waren aanleiding voor de ondernemers om de vereniging vragen hierover te stellen. De betekenis en de consequenties worden niet goed overzien. Het zijn complexe teksten.

Bij éénjarige contracten is de motivatie bij boeren minder groot. Dat is nu eenmaal zo. Als men niet weet of het volgende jaar de percelen weer gebruikt mogen worden, dan is de motivatie tot extra inspanning minder groot. Het zou goed zijn om bij een éénjarig pachtcontract in het geval van continuering van de pacht rekening te houden met de zittende pachter. Dit komt de duurzaamheid ten goede. Een ander argument is de fosfaatproblematiek bij melkveehouderijen. Bij meerjarige pacht is er meer zekerheid. Pachtgrond mag in de berekeningen meegenomen worden. Dus bij goed gedrag de eerste voorkeur leggen bij de zittende pachter. Dit komt ook de relatie van provincie met de pachters ten goede.

De grondhonger is best groot. Er ligt geen grond braak.

Er is nog een belangrijke verbetering van het proces mogelijk. Voor de volgende ronde is het voor de belanghebbenden die lid zijn van de 'Collectieven' belangrijk om te weten welke gronden er nu precies worden verpacht, vanwege het agrarisch natuurbeheer waarvoor aparte contracten zijn afgesloten. De provincie zou dat van tevoren bekend moeten maken. Deze verbetering maakt de keuze en de mogelijkheden transparanter.

De provincie stelt als eis dat het hoofdberoep agrariër moet zijn. Hiermee sluit de provincie een interessante doelgroep buiten. Juist de mensen die geen agrariër kunnen worden, maar wel willen boeren, wordt buitengesloten. Tegenwoordig is het heel lastig om als hoofdberoep agrariër te zijn. Een ha grond kost gauw 30-40.000 per ha. De kosten zijn een 'bottle neck'. Anderzijds zijn de te pachten gronden zeker interessant voor de zittende boeren om hun bedrijf te draaien.

Het 5 km criterium is heel terecht. Je kan dan aanvullend overwegen om de beweiding met eigen vee verplicht te stellen. Dat voorkomt mede dat de gronden uitsluitend worden gepacht voor de mestboekhouding.

De indruk is dat de provincie het maximale doet om kenbaar te maken dat er gronden gepacht kunnen worden. Het is gewoon heel moeilijk om iedereen te bereiken.

Minpunten in het proces:

- Geen bevredigend antwoord op de brief inzake het certificaat voor collectieven
- Geen antwoord gekregen op de vraag welke aanvullende eisen gesteld worden om in aanmerking te komen voor plaatsing op de lijst
- ANV voelt zich afgescheept bij het stellen van vragen aan de provincie
- Geen duidelijke kaart met aangegeven de percelen die gepacht kunnen worden

Ten aanzien van het weidevogelbeheer zijn de eisen die de provincie stelt aan het beheer van zijn gronden niet optimaal. Nergens mag voor 15 juni gemaaid worden. Binnen NNN alleen vaste mest gebruiken. Er zijn ook andere vormen van beheer mogelijk. Deze worden niet toegestaan. Binnen het agrarische natuurbeheer is een heel scala van mogelijkheden die bij het verpachten niet wordt

benut. Zoals extensief beweiden in de periode 1 april-1 juni of opzetten waterpeil. Gepleit wordt voor het toestaan van meer gevarieerde mogelijkheden.

Het zou goed zijn om voorafgaand aan de volgende ronde de provinciaal beheerder contact heeft met de ANV.

3.3 Stichting Landschap Noord-Holland

Vorig jaar heeft Landschap Noord-Holland een brief geschreven over de duurzaamheidscertificaten. Het gaat daarbij om het voornemen van de provincie om Focus Planet van Friesland Campina op de lijst van toegelaten certificaten te zetten. Daarnaast heeft men bezwaren tegen het ontbreken van nadere criteria voor het beheren van weidevogelkerngebieden. Wat dit laatste betreft zou er een aanvullend criterium moeten komen voor het gebruik maken van vaste stalmest in het geval dat er sprake is van weidevogelkerngebieden. Dus geen kunstmest of drijfmest. Het gaat namelijk vooral om kruidenrijk en bloemrijk grasland. Er worden voldoende kuikens geboren maar hiervoor is te weinig voedsel. Vaste stalmest wordt wel voorgeschreven voor de pachtpercelen binnen NNN.

Wat Focus Planet betreft heeft Landschap Noord-Holland geen vertrouwen in de boeren met dit certificaat. Op internet staan verhalen van deze boeren die weinig vertrouwen geeft op het gebied van duurzaamheid. Zo wordt geklaagd over de cursuskosten van 30 euro en over de noodzaak om een 'vinkje' te halen. Het gaat juist om de intrinsieke motivatie.

Een ander probleem is ook dat de certificaten zeer verschillend zijn. Bijvoorbeeld. De één is een milieukeurmerk, zoals NPS dat gaat over gewasbescherming. De ander gaat over natuur en biodiversiteit. De doelen zijn dus verschillend. Zoals bijvoorbeeld voor de biologische landbouw en de doelen voor de weidevogels. Is ingewikkeld. Het LNH heeft het meeste vertrouwen in de biodiversiteitscertificaten zoals Natuurboeren en boeren in de buurt. **Verder is het opvallend dat het certificaat van de collectieven niet op de lijst staat.** Deze clubs hebben de intrinsieke motivatie wel. LNH geeft aan deze certificaten de voorkeur. Vooral bij pachtgronden binnen NNN en weidevogelkerngebieden. Geef deze boeren een voorkeurbehandeling.

De boeren moeten zich aan regels van de overheid houden:

- steeds meer regels
- steeds andere regels

De reden is dat het niet goed gaat met de boerenlandvogels. Ondanks de regels vallen de resultaten steeds tegen. Vanaf 1 januari 2017 is er een nieuw stelsel van kracht. Zo is het areaal weidevogelleefgebied terug gebracht. Dit heet vanaf nu weidevogelkerngebied. Dus met hetzelfde geld voor minder areaal. Op sommige plekken gaat het wonderwel wel goed met de boerenlandvogels zoals op bepaalde plekken in West Friesland, de Ronde Hoep en de Westwouderpolder. Boeren zijn geen boer geworden voor de papierhandel. Waarom schakelen boeren niet vaker deskundigen in voor wet en regelgeving?

LNH is bezig om de verschillende aanpakken binnen de drie beheereenheden van de organisatie meer op één lijn te krijgen. Elk gaat er nu verschillend mee om.

Een ander punt betreft het toezicht en de handhaving. Er moet meer toezicht komen. Zeker als er geen substantiële verandering komt bij de lijst toegelaten certificaten. Gebeuren de goede dingen?

Dit kan steekproefsgewijs. Dit is zeker nodig bij boeren waarbij de kans is dat het gedachtengoed rondom duurzaamheid niet verinnerlijkt is.

3.4 Individuele gevallen

-Agrariër Sint Maarten

Dit is een startend bedrijf en men heeft gekozen voor de biologische landbouw. De ervaringen met de provincie zijn niet positief. Het eerste aanbod dat men kreeg was een 2-jarig contract voor een te groot stuk land. Aanvankelijk leek het erop dat er een mogelijke maatwerk oplossing was. Later werden de regels strakker toegepast. De ondernemer heeft uiteindelijk het aanbod moeten afwijzen vanwege de korte looptijd en de grootte van de te pachten grond. De korte looptijd zorgt er mede voor dat de biologische landbouw geen gebruik kan maken van de pachtmogelijkheid. De grond is niet direct geschikt voor biologische landbouw en er moeten kosten gemaakt worden. Wellicht is het mogelijk om een contract op te stellen met uitzicht op een langere pachtduur, met de mogelijkheid om het contract tussentijds te ontbinden.

-Agrariër Bergen

De provincie houdt te weinig toezicht. De ondernemer wil graag samenwerken met de provincie en in interactie tot oplossingen komen. Nu zal de provincie op het gebied van duurzaamheid nooit zijn doelen halen. Er wordt teveel vanuit Haarlem gedacht. De ondernemer is niet bekend met de pachttelefoon. Bij verkoop van pachtgrond wil de huurder graag dat rechtstreeks van de provincie horen. Er wordt al jaren gesproken over het saneren van de grond. Dit moet in samenspraak met de ondernemer. Niet op eigen houtje doen.

De provincie heeft te weinig gebiedskennis en te weinig agrarische kennis. Er doen zich rare situaties voor. Zoals agrariërs die land pachten in het land van andere boeren.

Bij de bijeenkomst in het motel Akersloot was geen genoeg privacy.

-Agrariër Haarlemmermeer

Het is niet verstandig om graanteelt toe te staan in de Haarlemmermeer. Dit trekt extra ganzen aan die een probleem vormen voor Schiphol. Voor deze ondernemer zijn verder de criteria niet helder hoe de toewijzing van grond plaatsvindt. Vooral niet als deze pachtgrond naar anderen gaat. Door deze onduidelijkheid denkt de ondernemer aan vriendjespolitiek.

-Agrariër Haarlemmermeer

Het is beter voor de pachter wanneer de provincie eerder dan nu bekend zou maken wat het resultaat van het toewijzingsproces is. Het voorbereiden van het akkerland moet in een droge periode plaatsvinden. Vaak is dat in oktober. Nu kan je pas vanaf 1 november over de pachtgrond beschikken. Het zou goed zijn om de sollicitatieperiode met een maand te vervoegen. Mei in plaats van juni. Wat is daar op tegen?

Wat het toewijzen betreft komt het voor dat pachtgrond het ene jaar wel en het andere jaar niet aan dezelfde pachter wordt toegewezen. Het zou positief zijn als het systeem meer met deze vorm van continuïteit van het beheer rekening houdt. Dat is voor de betreffende pachter positief en ook goed voor de duurzaamheid.

Er zijn gevallen bekend dat de betreffende pachter destijds mondelinge afspraken heeft gemaakt met BBL over het pachten en de pachtduur. Helaas stonden die niet op papier. De provincie heeft hier geen rekening mee gehouden.

Het zou goed zijn als de provinciale beheerder regelmatig bij de percelen gaat kijken of de zaak in orde is. Het hebben van een certificaat wil lang niet altijd zeggen dat de ondernemer conform de afspraken bezig is. Het gaat om bewustwording. Nu hecht de provincie teveel belang aan het hebben van een certificaat. In de praktijk komt het voor dat ondernemers zonder certificaat het beter doen dan de ondernemers met certificaat.

Verder zou het goed zijn als de toewijzingen van de percelen aan de pachters beter begrepen worden. De provincie zou zich moeten inspannen om de gemaakte keuzes toe te lichten. Ondernemers willen graag weten waarom ze zijn afgewezen.

Waar ondernemers erg last van hebben is als de overheid steeds weer nieuwe regels maakt. Zo nu ook met die duurzaamheidscertificaten. De optelsom van al deze regels maakt het voor de ondernemer steeds lastiger om zijn beroep goed uit te oefenen.

De ondernemer is niet bekend met het fenomeen van de pachttelefoon.

Agrariër Berkhout

Melkveehouder. Pacht momenteel 5,5 ha. Nu voor het tweede jaar een éénjarig pachtcontract, Het certificaat van DOC Kaas uit Hoogeveen wordt ten onrechte niet toegelaten. Is hetzelfde als CONO. Hij geeft 2x het rapportcijfer 7. De verschillende kwalitatieve beoordelingen (doelen en contacten) variëren van voldoende tot goed. Pronk vindt de administratieve lasten relatief zwaar (4). De provincie vraagt relatief veel informatie van de ondernemer. Een duidelijk verbeterpunt is naar zijn mening de wijze waarop berekend wordt hoeveel grond er ingezaaid moet worden met bloemrijk. Nu grove benadering 3 meter of 6 meter. De perceel verhoudingen zouden veel bepalender moeten zijn. Je kan beter een percentage afspreken. Verder vindt hij dat de provincie zich beter moet verdiepen in de situatie om te voorkomen dat de pachter een verkeerd aanbod krijgt. Nu kreeg hij in eerste instantie een blok bouwland van 16 ha als veehouder. Bovendien veel te groot. Ook heeft het relatief veel tijd gekost voordat het aanbod kwam.

3.5 De provincie Noord-Holland

In 2014 nam de provincie 1,700 ha landbouwgrond over van het Rijk, die vanaf 2015 samen met de provinciale landbouwgronden verpacht worden. De provincie heeft als nieuwe eigenaar vervolgens in 2016 nadere regels opgesteld voor het verpachten. In het afgelopen jaar zijn hierover tal van verschillende vragen gesteld vanuit de landbouw. In de periode vóór 2016 waren er minder regels. Men moet wennen aan de nieuwe situatie, zo is de mogelijke verklaring volgens de beheerders van de provincie Noord-Holland. Ook de ambtelijke organisatie heeft zich deze, sinds 2016, nieuwe werkwijze 'eigen' moeten maken.

1. P8 systeem

P8 is het door de provinciale medewerkers gebruikte contractregistratiesysteem. Via P8 kunnen contracten worden uitgedraaid en (ruimtelijk) gegevens worden opgeslagen. De medewerkers werken momenteel nog met een verouderd systeem. Nu is de afdeling samen met de betreffende specialisten bezig de laatste versie van P8 te testen en te implementeren. Hopelijk is dat tijdig gereed

zodat bij de nieuwe pachtronde 2018 hiervan gebruik kan worden gemaakt. Het is heel belangrijk dat het nieuwe systeem tijdig beschikbaar komt. Hiermee kunnen meer gegevens opgeslagen worden en zal een hoop handmatig werk besparen ten opzichte van de oude versie. Ook het weer opzoeken van gegevens is dan veel handiger en beter. Het is nu onzeker of het nieuwe systeem tijdig, uiterlijk 1 juli 2017, in volle omvang operationeel is. De sector Grond heeft daar geen grip en zicht op.

2. Interne samenwerking

Beheer (als onderdeel van Grond) is de afdeling die verantwoordelijk is voor het verpachtingsproces en voor de pachtcontracten. De medewerkers van Groen en Landbouw hebben samen met de medewerkers van Grond, maar in mindere mate met de medewerkers Beheer, het beleid inzake de wijze van verpachten voorbereid. Het in de praktijk brengen van het pachtbeleid en het beantwoorden van de vragen van de agrariërs vallen beiden onder de verantwoordelijkheid van Beheer (Grond). Zo is de interne werkwijze vorm gegeven. Achteraf gezien was het beter geweest als Beheer (Grond) meer betrokken was geweest bij die beleidsvorming, zodat er meer geanticipeerd zou zijn op het nieuwe beleid en de haalbaarheid en motivering van dat beleid beter onderzocht. Dan hadden de beheerders van Grond vervolgens bij het verpachtingsproces meer adequaat op vragen uit het veld kunnen inspelen. Nu kwam men teveel als niet deskundig over bij de pachters. Dat was ongemakkelijk. Zoals het nu gegaan is, is het toepasbaar en werkbaar maken van het beleid in de praktijk vooral door Grond vorm gegeven. Zij hebben oplossingen gezocht en gevonden voor allerlei concrete vragen. Wat meespeelt is dat het beleid nieuw was, maar zeker ook dat de agrariërs te weinig tijd hadden om hierop in te spelen en aan te wennen. Ook nu nog komen vragen binnen waarop het antwoord niet direct te geven valt. In de toekomst moeten de beheerders hun rol als uitvoerders van het pachtbeleid meer adequaat kunnen vervullen, zo is de mening.

3. Communicatie

De provincie zet verschillende communicatiemiddelen in richting pachters. Er is een speciaal email adres, informatie op de website, een pachttelefoon en de mail wordt veelvuldig voor de benodigde correspondentie door de provincie gebruikt. Uit de enquête en de interviews komt veelvuldig de algemene klacht naar voren dat de provincie telefonisch moeilijk bereikbaar en de informatie moeilijk op de website vindbaar is. Ook wordt incidenteel gezegd dat men geen mail of bericht van de provincie ontvangt inzake het verpachtingsproces.

In 2016 zijn de beheerders gestart om meer 'het veld in te gaan' en bij de agrariërs langs te gaan voor ondertekening van de contracten om op deze wijze de contacten en de communicatie te verbeteren. De beheerders ontvangen positieve reacties.

4. Werkwijze

Naar de sollicitanten en de pachters toe hanteren de beheerders een uniforme werkwijze. Er zijn verschillende formats en standaarden waarmee gewerkt wordt. Bij problemen of vragen bieden de beheerders de helpende hand. Uiteindelijk moeten de aanvragers er zelf voor zorgen dat de aanvraag correct en volledig is. Bij het afsluiten van het contract zijn de beheerders beschikbaar voor een toelichting en het beantwoorden van vragen. Bij het beantwoorden van deze vragen ontstaan soms problemen zoals beschreven onder 2. Ook de wijze van ondertekening van de contracten is met 'regio zittingen' op uniforme wijze verlopen, waarbij in individuele gevallen afgeweken is van de standaard werkwijze.

5. Pachtduur

Vorig jaar is voor het eerst door de provincie per perceel bepaald wat de pachtduur is met een maximum van 4 jaar. Voorheen was de pachtduur voornamelijk één jaar. Per concreet geval is bepaald hoe lang het perceel verpacht kan worden. Dit hangt van een veelheid van factoren af. De indruk is dat dit effectief en efficiënt verloopt, gegeven het hoofddoel dat de provincie de grond voor andere bestemmingen inzet en deze tussentijds tijdelijk verpacht. Het afsluiten van meerjarige contracten met de mogelijkheid van tussentijdse éézijdige opzegging is niet mogelijk omdat de Grondkamer de contracten dan niet goedkeurt. De Grondkamer ziet er op toe dat er geen bepalingen worden opgenomen welke ten nadele van de pachter / landbouw zijn.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 De provinciale dienstverlening

De agrariërs en andere betrokken partijen bij het verpachtingsproces 2016/2017 zijn recent om een oordeel gevraagd over de kwaliteit van dit proces. Dit levert een gemêleerd beeld op van feiten en meningen met positieve en minder positieve kanten. Uitmondend in een relatief laag rapportcijfer voor de kwaliteit van de provinciale dienstverlening. De extreem korte tijd die zat tussen het PS-besluit van mei 2016 om duurzaamheidseisen te stellen en juni 2016 waarin deze eisen concreet zijn ingevoerd, vormt een belangrijke bron voor de geuite onvrede over de beginfase. De betrokkenen voelden zich 'overvallen' omdat ze niet meer konden anticiperen op de plotseling gestelde extra provinciale voorwaarden. Het was gelet op de korte tijd voor agrariërs niet meer mogelijk om tijdig in bezit te komen van een certificaat dat aan de eisen voldeed. Deze onvrede is mede bepalend geweest voor de relatief lage kwalitatieve beoordeling van de provinciale dienstverlening, zo blijkt uit de nadere analyse.

Aanbeveling 1

Ga door met de eisen ten aanzien van de duurzaamheidscertificaten. Pas deze zo nodig aan en communiceer helder over nut en noodzaak. Een nieuw systeem is gelet op de mogelijke kans op blijvende onvrede niet wenselijk.

4.2 Het verpachtingsproces

Partijen vinden het een goede zaak dat de provincie streeft naar een objectief systeem van het eerlijk toewijzen van de te verpachten gronden. De provincie heeft van zijn kant zijn best gedaan om de uitvoering van het verpachtingsproces gegeven de nadere eisen zo soepel mogelijk te laten verlopen. Voor de benodigde werkzaamheden is voldoende capaciteit gereserveerd. Tegelijkertijd is er de klacht dat de communicatie van provinciezijde, met een toelichting en uitleg over de te hanteren werkwijze, tekort schiet en de concrete toewijzing in een relatief groot aantal gevallen niet wordt begrepen. Ook is het duidelijk geworden dat de stelregel om te streven naar continuïteit van de pacht, door de zittende pachter voorrang te geven, van belang is voor de duurzaamheid. Deze regel is nog onvoldoende op papier verankerd en uitgewerkt en zit nog teveel in de hoofden van de betrokken provinciale ambtenaren. De nazorg is een belangrijk onderdeel van het verpachtingsproces. Ook al omdat een grote groep sollicitanten door afwijzing wordt teleurgesteld. Door de provincie kan/moet duidelijkheid gecreëerd worden over de toewijzingen en de toegepaste criteria.

Aanbeveling 2

Verbeter de communicatie verder door heldere uitleg en toelichting op de spelregels en de genomen besluiten en besteedt extra aandacht aan de nazorgfase.

4.3 De duurzaamheid

In de provinciale wijze van verpachten zit een tegenstrijdigheid. Aan de ene kant zijn er duurzaamheidseisen gesteld aan de bedrijfsvoering en aan het gebruik van de te pachten percelen, maar aan de andere kant geschiedt een substantieel aandeel van de pachtgrond slechts op éénjarige basis. Eénjarige pacht heeft een verhoogd risico in zich dat de grond wordt uitgeput en niet duurzaam wordt beheerd. Een langjarige relatie geeft meer onderling begrip en vertrouwen tussen pachter en provincie, zo is de verwachting en overheersende mening van de buitenwereld. De boer kan de gronden dan beter in zijn bedrijfsvoering opnemen. Wellicht is het mogelijk om een verschil te maken in grote blokken en kleine snippers. Juist de grote blokken zijn interessant voor meerjarige verpachting. Echter, het opnemen van een dergelijke bepaling in een geliberaliseerde pachtovereenkomst waar eenzijdig de overeenkomst tussentijds beëindigd kan worden is een nietig beding. Hieruit volgt de volgende aanbeveling.

Aanbeveling 3

Onderzoek binnen de wettelijke mogelijkheden de wens van de pachters om meerjarig te kunnen pachten. Ook uit oogpunt van de provinciale duurzaamheidsdoelen is dit positief te noemen. De gewenste beschikbaarheid voor andere doeleinden is daarbij een randvoorwaarde. Vraag onafhankelijk juridisch advies en overleg vervolgens met de Grondkamer en de LTO over de (on)mogelijkheden.

4.4 De rapportcijfers

Gemiddeld genomen geven de respondenten een 5,3 als rapportcijfer voor de mate van tevredenheid en een 5,2 voor de kwaliteit van het verpachtingsproces op een schaal van 1 tot en met 10. De respondenten die een pachtcontract hebben ondertekend geven de rapportcijfers 6,1 en 5,9. De deelgroep van afgewezen sollicitanten geeft in beide gevallen een rapportcijfer van 4.1. De provincie hanteert (nog) geen na te streven rapportcijfers in de kwaliteit van de dienstverlening.

Aanbeveling 4

Stel duidelijke streefdoelen ten aanzien van de kwaliteit van de provinciale dienstverlening. Bij de evaluatie zijn tal van verbeter suggesties gedaan. Beoordeel deze suggesties op nut en noodzaak. Start vervolgens een verbetertraject. En doe periodiek metingen (bijvoorbeeld 1x per 2 jaar) naar de kwaliteit van de provinciale dienstverlening.

4.5 De website

De provinciale website bevat de benodigde informatie bij het verpachtingsproces. Ten aanzien van drie onderdelen kunnen verbeteringen aan de website plaatsvinden. Ten eerste de ligging van de te verpachten gronden, dat is nu onduidelijk. Ten tweede zijn verbeteringen mogelijk zodat sollicitanten beter hun kansen kunnen inschatten op een succesvolle aanvraag. Ten derde kan het afstandscriterium verbeterd worden (zie 4.6). Er kan meer ingespeeld worden op de lokale situatie.

Aanbeveling 5

Verbeter de website van de provincie Noord-Holland op de drie genoemde onderdelen. Het adequaat en juist informeren zijn cruciale onderdelen van de provinciale doelen ten aanzien van het verpachten. Zie ook aanbeveling 4.

4.6 Het afstandscriterium

Het huidige afstandscriterium van 5 km hemelsbreed kent tekortkomingen. In lang niet alle gevallen voldoet het afstandscriterium aan de eis om een objectieve maat te vormen bij de toewijzing van grond. Er wordt geen rekening gehouden met mogelijke barrières zoals waterwegen en andere omrijfactoren.

Aanbeveling 6

Verbeter het afstandscriterium door gebruik te maken van de feitelijke afstanden over de weg in plaats van hemelsbreed. De digitale mogelijkheden zijn daartoe sinds kort aanwezig. Overweeg het beschikbaar stellen van deze ‘tool’ op de provinciale website. Dit verhoogt de transparantie van beoordelen en selecteren van de sollicitanten.

4.7 De certificaten

De toegevoegde waarde van duurzaamheidscertificaten wordt door verschillende partijen ter discussie gesteld. Ook wordt gewezen op de ongelijksoortigheid van de verschillende certificaten. Daarnaast wordt de wijze van selecteren van toegelaten certificaten wordt niet begrepen. Het is, volgens partijen, onduidelijk hoe die selectie tot stand komt.

Aanbeveling 7

Verbeter de werkwijze met de certificaten als criterium voor prioritering bij toewijzing. Beargumenteer en onderbouw de keuze voor de toegelaten certificaten. Overweeg het toevoegen van herhaalde toewijzing aan zittende pachters als extra criterium. Dit verhoogt naar verwachting het duurzaamheidseffect. Start ambtelijk overleg met de toegelaten gecertificeerde instellingen over mogelijke verbeteringen. En tenslotte: verbeter het toezicht op het naleven van de afspraken met de pachters door (onafhankelijke) toezichthouders.

4.8 De praktijkervaringen

In het eerste jaar is het nieuwe provinciaal pachtbeleid door de betrokken beheerders van de provincie Noord-Holland zo goed als mogelijk tot uitvoer gebracht. Het nieuwe beleid met veranderingen en nieuwe eisen is toepasbaar en bruikbaar gemaakt. Onbekendheid, gewenning, tijdsdruk, nieuwe eisen en tekortschietende interne samenwerking zijn de belangrijkste verklarende factoren voor het gemêleerde beeld en de tekortschietende kwaliteit van het proces en van de provinciale dienstverlening, zoals dat bij de enquête uitkomsten naar voren is gekomen. Het is urgent om het contractregistratiesysteem op orde te brengen. Voor het komende jaar zijn de verwachtingen dat het proces soepeler en efficiënter zal verlopen.

Aanbeveling 8

Optimaliseer de provinciale werkwijze op onderdelen. Op grond van de ervaringen zijn de volgende verbeteringen in de werkwijze mogelijk:

- Geef als ambtelijke organisatie prioriteit aan het implementeren van het nieuwste P8 contractregistratiesysteem.

- Organiseer op structurele basis intern overleg om de praktijk te bespreken en oplossingen te vinden voor de uitvoeringsproblemen die zich voordoen zodat de beheerders van Grondzaken meer adequaat en effectief hun rol kunnen vervullen.
- Onderzoek welke aanvullende communicatiemiddelen nog ingezet kunnen worden om de contacten met de agrariërs verder te verbeteren. Zo heeft LTO West de suggesties gedaan om langs te gaan bij de lokale afdelingen en een artikel in het blad Nieuwe oogst te plaatsen. Zorg voor een duidelijke boodschap inzake het hoofddoel van de provincie met deze grond.
- Voor de werkwijze richting pachters zijn mogelijk op enkele onderdelen nog verbeteringen mogelijk. Zo hebben pachters er blijk van gegeven het op prijs te stellen om het te ondertekenen contract (ruim) van tevoren te ontvangen. Ook het door de tijd heen registreren van de contactmomenten en de bespreekpunten met de pachters kan een verbetering van de werkwijze zijn.

Bijlage I Vragenlijst digitale enquête

1. Wat zijn de eerste 2 cijfers van uw postcode?

..

2. Pacht u momenteel gronden van de Provincie Noord-Holland?

Ja/nee

Vraag 3 alleen stellen als vraag 2 met 'ja' is beantwoord

3. Zo ja, hoeveel ha pacht u van de provincie Noord-Holland?

<5 ha

5-10 ha

11-15 ha

16-20 ha

Meer dan 20 ha

Vraag 4 alleen stellen als vraag 2 met 'ja' is beantwoord

4. Zo ja, voor hoeveel jaar heeft u in 2016 een pachtcontract met de provincie afgesloten?

1 jaar

2 jaar

3 jaar

4 jaar

Meer dan 4 jaar

5. Heeft u in het verleden uw gronden verkocht aan het Bureau Beheer Landbouwgronden?

Ja

Nee

6. Heeft u in het verleden gronden gepacht van het Bureau Beheer Landbouwgronden?

Ja

Nee

7. Pacht u momenteel gronden van derden?

Ja

Nee

8. Hoe wist u destijds dat u provinciale gronden van de provincie kan pachten?

Internet

Advertentie in de krant

Provinciale contacten
LTO Noord
Anders [max 250 tekens]

- 9. De provincie Noord-Holland heeft bij het verpachtingsproces een aantal doelen voor ogen. Kunt u per doel uw oordeel geven over de mate waarin het provinciale doel volgens u geslaagd is?**

Slecht matig voldoende goed geen mening

Duidelijkheid geven over het proces

Duidelijkheid geven over de criteria

Duidelijkheid over de benodigde informatie

Een klantvriendelijke website

Betrouwbare overheid zijn

- 10. Heeft u de afgelopen 12 maanden persoonlijk contact gehad met de ambtelijke beheerder inzake pachtgronden van de provincie Noord-Holland?**

Ja

Nee

- 11. Heeft u behoefte aan regelmatig contact met de ambtelijk beheerder van de provincie Noord-Holland?**

Ja

Nee

- 12. Wilt u over de volgende kwaliteiten van de contacten met de provincie uw oordeel geven?**

Slecht matig voldoende goed geen mening

Wijze van communiceren

De helpende hand bieden

Snelheid van antwoord geven

Wijze van bejegening

Afspraken nakomen

Totaaloordeel

13. Kunt u een algemeen rapportcijfer geven over uw mate van tevredenheid met de provincie NH inzake het verpachten?

Schaal 1 tot en met 10

14. Kunt u ook een rapportcijfer geven over de kwaliteit van het verpachtingsproces?

Schaal 1 tot en met 10

15. Hoe ervaart u de administratieve lasten die horen bij het pachten van provinciale gronden?

Schaal 1 tot en met 5 (1=licht 5=zwaar)

16. Vindt u de gehanteerde toewijzingscriteria helder?

Ja

Nee

Nee, want [max 250 tekens]

17. Bent u van mening dat de selectie en de toewijzingscriteria op een juiste wijze door de provincie zijn toegepast?

Ja

Nee

Deels

Indien Nee/Deels wat is er niet goed?[max 250 tekens]

18. Kunt u de kwaliteit van het verpachtingsproces van 2016 voor ons beoordelen?

Beter dan voorgaande jaren

Gelijk aan voorgaande jaren

Slechter dan voorgaande jaren

Geen ervaring mee

Kunt u uw antwoord toelichten?[max 250 tekens]

19. Beschikt u over een duurzaamheidscertificaat?

Ja

Nee

20. Zo ja, over welk duurzaamheidscertificaat beschikt u (meerdere antwoorden mogelijk)?

Vereniging Natuurboeren

EKO keurmerk

Natuurboer uit de buurt

MPS Sustainable Quality

Milieukeur
Veldleeuwerik
Caring Dairy CONO
Foqus Planet van Royal FrieslandCampina
Anders[max 250 tekens]

21. Bent u tevreden over de gegeven kortingen op de pachtprijs?

Ja
Nee
Niet van toepassing

22. Staat de gegeven korting op de pachtprijs in verhouding tot de gevraagde beperkingen?

Ja
Nee
Niet van toepassing

23. Tenslotte: Zijn er volgens u verbeteringen mogelijk in het verpachtingsproces?

Nee
Ja, namelijk [max 400 tekens]

Bijlage II Verbetersuggesties in het verpachtingsproces

De digitale enquête sluit af met de 'open' vraag of er nog verbeteringen in het proces mogelijk zijn. Hieronder volgen de gegeven suggesties.

1. Kijk naar de ondernemer die gaat pachten, het is niet de bedoeling dat de grond uitgemergeld wordt, jullie moeten het goede voorbeeld geven.
2. Eerst kijken of er geen eerdere afspraken zijn gemaakt met vorige instanties over het te verhuren land vooral als dat zwart op wit staat en dat wel meegenomen moet worden of nagevraagd bij eerdere gebruiker of eigenaar.
3. De bemestingsvrije strook van 3,25 moet snel geschrapt. Het is niet duurzaam, maar zorgt voor verruiging en verrommeling van omgeving. Bovendien zijn de percelen moeilijker te bewerken.
4. Zorg dat de pachtovereenkomsten van tevoren opgestuurd worden.
5. Indien de percelen op de juiste wijze gebruikt zijn, dan de pachter na afloop van het pachtcontract als eerste een vervolg aanbieden .
6. Graag het contract van te voren opsturen zodat het eerst kan worden doorgenomen. Mijn voorkeur gaat uit naar het ondertekenen op afspraak in een één op één situatie in een afzonderlijke ruimte. Zodoende meer privacy en meer diepgang.
7. Duidelijk aangeven waar gronden beschikbaar zijn middels kaarten. Zodat je kunt aangeven voor welke gronde je interesse hebt.
8. Aangeven wanneer je bericht krijgt over een eventuele toewijzing van pacht percelen. En dit dan ook zo uitvoeren!
9. Langdurigere contacten tot bijvoorbeeld 3 jaar in plaats van elk jaar
10. Het toekennen van percelen voortaan eerder in het seizoen bekend maken.
11. Laat een echte landbouwer met als nevenopdracht het minimaliseren van de te rijden kilometers de verpachting doen
12. Iedere boer even veel, en allemaal wat.
13. Duidelijk maken welke percelen wel/niet zijn toegewezen. Ook als je niets krijgt een bericht sturen.
14. De pacht prijs is de laatste jaren te hard gestegen. Er komt een moment waarop er geen lange termijn investeringen meer gedaan kan worden in de grond.
15. Verhuur gronden niet aan loonwerkers. verhuur geen grond aan boeren kleiner dan 50 ha. verhuur aan boeren die een oplossing hebben voor het ganzenprobleem rond Schiphol. Maak verbindingen met boeren zoals boeren telen olifantsgras en provincie koopt het terug als papier, lichtgewicht beton(fietspaden), bioplastics, tassen,Co2 enz
16. Geef alle ondernemers gelijke kansen. Diversiteit in de landbouw is er sowieso. veel agrariërs werken samen om de biodiversiteit te bevorderen. Dit moet je niet als overheid als een sausje proberen te gieten.
17. Proberen percelen dichterbij de bedrijven te houden.
18. De selectiecriteria aanpassen zodat ook niet- Campina of CONO boeren in aanmerking komen.

19. Ik vond het heel leuk om eens nader kennis te maken met de betreffende ambtenaren.
Verpachten via de post/e-mail lijkt mij wel zo efficiënt.
20. Meer gebiedskennis zou welkom zijn. Lokale kennis.
21. Geen omslachtige dingen verlangen, maar rechtstreeks contact voor beoordeling. Grote papierwinkels zitten we niet op te wachten.
22. Eerder aangeven of iemand kan pachten zodat hij eerder het land op kan, dus niet wachten tot november want dan is het aan de late kant als je nog grondbewerkingen oid uit moet voeren.
23. U niet bemoeien met het teeltplan
24. Kijken of het grasland goed beheerd en beweid wordt en niet alleen voor fosfaatrechten e.d. gebruikt wordt.
25. Niet dat alle tuinbouwgronden naar veehouders gaat en verplicht ingezaaid moeten worden!
26. ja ik heb vogelland voor Agrarische Natuur Vereniging Hollands noorden mag dat niet ook als certificaat gelden?
27. Wees duidelijk. Indien er geen te verpachten gronden in de buurt liggen en/of deze percelen worden aan de zittende pachter verpacht, laat dan mij niet iedere keer weer een aanvraag doen als er toch geen kans is.
28. de percelen centraal bij elkaar op een plek en niet door de hele polder verdeeld.
29. iedere boer moet een toezegging krijgen niet alleen de grote boeren.
30. Verpachten aan actieve bedrijven en niet aan oude stille ondernemingen. geen doorverhuur en eerder mensen de gronden toezeggen. netter bouwplan en goed beheer eisen. Wij weken duurzamer dan 90 % van jullie pachters met certificaat. Plaats specifieke rijenbemesting dus geen kunstmest in sloot gestrooid. Wij beheren onze huurgrond netter dan 90 % van jullie pachters.
31. Duidelijkheid geven over wel of niet in aanmerking komen.
32. transparanter, verstandiger duurzaamheidscriteria ontwerpen.
33. Meer duidelijkheid tav welke percelen worden aangeboden. beter hanteren afstandcriteria. beter bereikbaar zijn met het daarvoor genoemde telefoonnummer. bericht doen aan de afscheidnemende pachter. minder zwaar beheer bij bedrijven die dat zelf al uitvoeren of over beschikken.
34. Lees nu net dat duurzaamheidscertificaat korting kan geven op pachtprijs.--> is mij nooit meegedeeld! Heel veel verbeteringen mogelijk met name op gebied van communicatie. Provinciaal beleid tot uiting laten komen in pacht. (selectie pachter, pachtvoorwaarden, pachtprijs)--> Provincie NH zegt de bio landbouw te willen stimuleren. Dit beleid kan bij uitstek via pacht.
35. Lange termijn verpachten. Je bent dan als gebruiker meer bezig om het land ook goed te houden. NU is het 1 keer per jaar. Je doet wat je moet doen, maar meer niet. Land wat jullie niet meer willen, terug verkopen naar de boeren, niet onderling verhandelen.
36. De korting moet eigenlijk hoger zijn, aangezien je niet alleen opbrengst mist maar je hebt ook zaadonkosten.
37. Natuurdoelen en 5% korting voor 5m is veel te zuinig
38. boeren er meer bij betrekken bij de verdeling van de gronden, die weten vaak beter wat er speelt in een gebied.
39. Meer langere termijn pacht.

40. Meer persoonlijk contact en meer de gronden dichterbij sommige bedrijven uitgeven en dan misschien voor andere gronden afstappen van de 5 km regel.
41. Echt goed 'boeren' kan beloond worden; zorg voor grondkwaliteit, onkruidvermindering, aanvulling met voeding en compost verhoogt kwaliteit van uw percelen. (tot op heden 'uitwonen' van de grond). Langere pachttermijnen geven goede boeren mogelijkheid tot deze verbetering.
42. Ook als je geen gronden toegewezen krijgt graag ook een bericht
43. Meer helder en meer overleg, niet op het laatste moment veranderen
44. We willen graag een pachtcontract voor meerdere jaren. Telkens voor een jaar brengt extra kosten met zich mee.
45. wat ik net al aangaf de mening van de provincie ligt niet helemaal in lijn met wat er in de praktijk gebeurt en wat goed voor het land is
46. geef de percelen voor een aantal jaren uit zodat de pachter meer begaan wordt met het perceel zodat deze ook bepaalde investeringen in deze gronden kan doen
47. laat iemand of een commissie uit het gebied, (of LTO) zich bemoeien met een slimmere verdeling met kortere rijtijden en meer betrokkenheid bij het land enz. En doe meer mensen blij maken met meer kleine stukken pacht en geef voor meerdere jaren, dat is beter voor het land en alles.
48. Ik denk dat de provincie eens moet proberen zich te verplaatsen in de pachter en niet meer de arrogante houding aan moet nemen die ze nu heeft. Het zou al een stuk schelen als de communicatie beter werd.
49. langere pachtijd. Beter kijken naar kwaliteit ondernemer. Ook eens een ander pacht geven en niet altijd de zelfde mensen benaderen. beter nakijken of afspraken van werk echt goed nakomen
50. Verpachten voor 3 Jaar en meer, zou het verpachtingsproces veel meer rust en zekerheid geven. Bovendien zal er meer tijd geld in de gronden gestoken worden voor onderhoud en behoud van kwaliteit grasland
51. bij langdurige verpachtingen kunnen we meer aan de bodemkwaliteit werken.[bodemleven]
52. eerder berichten of je in aanmerking komt voor land. en waarom je eventueel niet in aanmerking komt.
53. ja de pacht prijs is te hoog
54. Mijn advies, als de provincie proactief gaat meedenken/werken is het nodig om vanuit toekomst en niet uit het verleden deze materie te benaderen. Ik wil dit graag toelichten.
55. Wat voor mogelijk heden zijn er bij de schapen met betrekking een duurzaamheidscertificaat?
56. Wees concreet over de voorwaarden voor toewijzing. Op 1. staat dit op 2. staat dat, op 3 staat zus en op 4. staat zo. Idem over het te verdelen land: b.v. voor het komende inschrijfproces hebben we in de Wieringermeer beschikking over 30 ha bouwgrond en 10 ha grasland.
57. Na de voorselectie op toewijzingscriteria eerst kijken wie er al eerder percelen kregen toegewezen in het nabije verleden (3 jaar) en deze bedrijven dan uitsluiten van deelname. Uit de overgebleven bedrijven blind selecteren.
58. Voorheen was hier een contactpersoon, waarmee het goed en simpel communiceren was. Merkbaar beslissen nu mensen die niet altijd verstand hebben van agrarische zaken. Duurzaamheid wordt voorop gesteld, men weet niet wat dat in de praktijk inhoud. Er worden

- regels gesteld over bouwplan, die worden nu door de één wel en de ander niet nageleefd.
 Ook degene die het niet naleeft krijgt het jaar erop weer land
59. Het te gebruiken perceel voor langere periode i.v.m. de kwaliteit van de grond.
 60. communicatie, akkerranden
 61. duidelijkere toewijzingscriteria en selectie
 62. langjarige contracten dit komt ons inziens de kwaliteit van de percelen ten goede
 63. Niet het perceel twee maal aan de zelfde pachter verpachten maar ze laten rondgaan.
 64. Dat iedereen gelijke kansen krijgt. Duurzaamheidscertificaten bepalen niet het juiste Beheer.
 Dat de grote melkveehouder uit een andere polder GEEN voorkeur krijgt.
 65. De 6 meter stroken verkleinen naar 3 meter en de andere 3 meter verdelen over de andere percelen van het bedrijf. Meer milieu rendement.
 66. Criteria minder zwaar maken m.b.t. duurzaamheidscertificaat.
 67. Ik ben van mening dat de toewijzing van percelen veel te laat bekend worden gemaakt, op polder Waard Nieuwland is het een noodzaak om de gronden op tijd winterklaar te maken, dit in overleg met de vorige pachter. Het is ook jammer dat wij grond kwijtraken en het naastgelegen perceel naar een agrariër gaat die amper in de straal van 5 km zit en wij iets toegewezen krijgen op veel grotere afstand
 68. Bloemenranden zijn niet zomaar iets. Ze worden geteeld op de onkruidrijke randen naast de sloot. Omdat een boer nu geen idee heeft hoe hij dat goed bij moet houden in het seizoen, en het voor velen moeten is, gaan de randen verschrikkelijk veronkruiden. Begeleiding daarin en/of controle op schoonhouden is wenselijk om veronkruiding tegen te gaan. de 1 houdt het netjes bij de ander veronkruid het.
 69. Als ondernemer is het lastig om met de juiste personen in contact te komen over pacht en eventuele verkoop. Gezien het belang van Geestmerambacht (agrarisch en recreatief) past het in mijn optiek vlekkeloos om gebruik te maken van de wensen die er zijn.
 70. Ivb met bedrijfscontinuïteit graag meer vastigheid van te pachten gronden
 71. Als het mogelijk is de gronden verpachten voor minimaal 4 jaar. De gronden in augustus al uitgeven ivm het maken van een bouwplan. De verplichte bloemenrand langs de watergangen max. 3m.
 72. De kwaliteit van het grasland holt achteruit als het land steeds aan verschillende boeren wordt verpacht ,niemand pleegt onderhoud waardoor het grassenbestand slecht is en ook de ontwatering dit is geen duurzaam beheer van het land terwijl u van de veehouders allerlei duurzaamheidscertificaten vraagt.
 73. minimaal 4 jaar verpachten mits jullie de grond beheren. bouwplan vrij geven (zo beheren zo de beheerder het thuis Beheerd). telers uitzoeken na aanleiding bedrijfsbezoek (verschil in duurzaam op papier en in het land).
 74. duidelijkheid verschaffen.
 75. Meer persoonlijk contact met de pachters. Ook de situatie meer in ogenschouw nemen en op tijd het land toewijzen aan de pachters, zodat er een goed bouwplan gemaakt kan worden en er ook met groenbemesters gewerkt kan worden.
 76. Contactpersoon ter plaatse 2. Meerjarig pachtcontract op dezelfde grond 3. Mogelijkheden tot koop evalueren.
 77. Wat meer regelmaat in verpachten van grond ene jaar heb je wel grond andere jaar niets is voor ons boeren ook wel eens lastig plannen.
 78. Niet voor al het uitgegeven land beheersregels zoals akkerranden willen.

79. Een klein beetje eerder duidelijkheid waar je aan toe bent en ook een beetje meer begrip voor een manegehouder die veel ruwvoer nodig heeft elk jaar en ook een mestquotum heeft ik ben wel blij dat ik qua ruwvoer het heb kunnen regelen met de provincie.
80. er zal beter naar de ligging van de percelen tov de locatie van de agrariër moeten worden gekeken, zodat er zo min mogelijk transportbewegingen over de weg zijn. En naar het beheer van de agrariër, de ene beheerd het beter dan de ander. het mag niet zo zijn dat wanneer je percelen pacht, eerst het land moet opknappen, omdat er bijvoorbeeld niet goed gegreppeld is of dat er veel onkruid staat.
81. Breng de grond tot rust en maak er de eerste 5 jaar weide van.
82. De mogelijkheid bieden de grond te bekijken alvorens te moeten tekenen.
83. Meer overleg met de boeren in het gebied of met iemand die het gebied en de boeren goed kent.
84. Voor ons als biologisch bedrijf is een langere termijnvisie belangrijk. We hopen dit terug te vinden is in het beleid met betrekking op duurzaam beheer van de bodem en een redelijke prijs.
85. Provincie moet zijn zelf gestelde criteria naleven en controleren en geen gronden verpachten aan partijen die agrariër als nevenberoep hebben. Er moet veel meer nadruk gelegd worden op duurzame ontwikkelingen in de landbouw.
86. Minder gegevens eisen van de pachter, zijn veel administratieve lasten. Land toekennen aan ons bedrijf.
87. niet de kleine boertjes op het tweede plan zetten.
88. De te verpachte percelen waren niet goed zichtbaar op de kaart op internet.
89. bij inschrijving doen.
90. wij zijn al poos duurzaam teler. daarnaast op eigen bedrijf NKG, met grote aandacht voor het bodemleven. als er iets slecht is voor landbouwgrond is het wel ""wisselende contacten"", daarom lijkt een contract voor ""teeltpacht"" (4 of 5jaar) altijd beter. daarnaast lijken er telers te zijn die ""om het papiertje"" een duurzaamheidscertificaat willen.
91. meer overleg.
92. langjarig verpachten, en verpachting aan het meest nabij gelegen melkveebedrijf.
93. Bovenstaand zorgt voor een duurzamer gebruik van gronden. Goede bodem conditie, en voorkennis van je percelen reduceert het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen.
94. Eerder communiceren over het wel of niet pachten. Voor een langere tijd verpachten, zodat ook kilveren, drainage, groenbemesters etc. etc. aanbod komen. Dit is veel belangrijker dan een groenstrook en een certificaat. Dat is allebei 'schijnduurzaamheid'.
95. Ik pacht het voorste gedeelte van een groot perceel, de andere pachters rijden over mijn deel. Hierdoor kan ik het perceel ook niet gebruiken om vee te weiden op dit perceel. Al zou dit perceel in de lengterichting zijn opgedeeld heeft niemand meer last van elkaar. Het perceel ligt ook vlakbij mijn bedrijf ik zou het perceel wel willen ruilen met de provincie voor mijn wat verder gelegen kavels.
96. overleg vooraf.
97. "Er zijn percelen die geen goede ontsluiting hebben of een ontsluiting naar de bebouwde kom. en dit kan in veel gevallen gemakkelijk verbeterd worden. Maar er is nooit budget voor. Maar het voorkomt wel gevaarlijke verkeerssituaties en verbetert kwaliteit van leven in de

- bebouwde kom. Bepaalde uitritten zijn niet meer van deze tijd. Water kwaliteit en CO2 reductie/ CO2 opslag locatie. HIER IS N KANS.
98. Vanwege de duurzaamheid om voor de agrariërs het land zo dicht mogelijk bij huis te houden, tijd technisch zou dit ook helpen.
 99. De natuur rand van 3.5m op akkers van 10m of minder eigenlijk onwerkbaar op de veengronden met greppels. Machines werken tegenwoordig allemaal op 7m of meer.
 100. Toets niet meer op beperkte certificaten. Laat lidmaatschap Agrarisch Natuurbeheer ook toe en certificatie SKV/IKB ook toe. Schapenhouderij is zeer duurzaam en kan nog geen certificatie overleggen; behandel de schapenhouderij en de en vleesveehouderij gelijk. Als nooit een toewijzing plaatsvindt, moet ook duidelijk gemaakt kunnen worden wat de reden daarvan is en waarom er voorkeur wordt gegeven.
 101. Weergeven waarom percelen die je het ene jaar pacht, het volgende jaar niet aan je verpacht worden.
 102. Dat er ook andere bedrijven toegang krijgen om te kunnen pachten. Is het geen vriendjes politiek daar bij jullie.
 103. (vervolg op vorige)terwijl dit een zeer goede agrariër betreft dit geeft aan dat er niet op de juiste wijze aan gronduitgifte gedaan wordt. Waarschijnlijk door onvoldoende kennis van de betreffende agrariërs en hun kwaliteiten in dit gebied. Waarom is er niet meer ruimte in de kolommen voor toelichting!!!Tijdens de afsluiting van de contracten heb ik gevraagd wat de mogelijkheden zijn om de dist
 104. liefst gewoon 4 of 6 jarig verpachten op inschrijving. zo maakt iedereen kans. zo komt er ook meer geld bij de provincie binnen (pachtinkomsten) en dit kunnen ze dan weer besteden aan grond verbetering (draineren)
 105. iets meer persoonlijk contact over de voortgang
 106. Bij de verplichte bloemen strook van 6 meter wordt geen rekening gehouden met de perceelsvorm. Waardoor ik bij een lang smal perceel in verhouding Veel meer grond kwijt ben waardoor er veel grond verloren gaat die eigenlijk voor de hoofdteelt nodig is. Beter zou het in een percentage van dat perceel moeten zijn
 107. Ook de gronden die waarschijnlijk verkocht en dus even niet verpacht zijn moeten wel op tijd bewerkt worden dit moet geregeld worden met de laatste pachter of de waarschijnlijke nieuwe eigenaar . Duurzaamheid en conditie van de gronden staan hierbij op het spel!
 108. een duidelijkere en eerlijkere verdeelsleutel hanteren bij de te verdelen gronden - nu krijgt de een ieder jaar 10 ha of meer en ik krijg jaren niet en nu een klein perceel van 4,5 ha wat, naar ik begreep, door iemand anders geweigerd is.
 109. Naar mijn mening kun je beter een goede rentmeester aanstellen die de percelen en de pachters kent. Houd bovendien rekening met het gebruik van voorgaande jaren door de pachters. Grond gebruikers zijn erbij gebaat dat ze de percelen in beheer kunnen houden. Hier kunnen ondernemers hun bedrijf op bouwen en zullen ook de percelen goed beheren omdat ze zelf weer de volgende gebruiker zijn.
 110. Zeer zeker, kijk naar wat er door de provincie is gedaan in het gebied en stem daar de verpachting op af en ga langdurige relaties aan voor os stijging en kwaliteit.
 111. Pachters tijdig informeren. Digitale post BCC sturen en niet CC (privacy). De pachtcontracten vóór het ondertekenen (digitaal) toesturen. De datum van ondertekening

tijdig bekend maken. Juiste contract aan bijbehorende pachter geven. Er is deze keer heel veel mis gegaan.

112. Een organisatorisch deskundiger iemand op het proces zetten"
113. persoonlijk contact werkt vlugger
114. langere termijn verpachten
115. langere contracten als 1 jaar, je ziet nu de kwaliteit van het grasland achteruit gaan
116. bied percelen ook voor langere tijd aan dezelfde pachter aan daar zal het beheer van percelen op vooruit gaan.
117. Geef het voor 5 jaar uit, dan kan je het land in ieder geval verbeteren. Dat doe je niet als je niet zeker weet of je het land het volgende jaar weer hebt. En je geeft de veehouder meer zekerheid over het te beschikken land en hoelang. En dat geeft weer minder administratieve lasten voor zowel provincie als veehouder."
118. Helaas heeft de prov. N-H zich van te voren niet goed/onvoldoende verdiept in de biologische boer en de bijbehorende regels. Het Skal/Eko duurzaamheidscertificaat is nl. als enige wettelijk gecontroleerd. Hierdoor heeft de biologische boer geen mogelijkheid om van pr. N-H een stuk grond te pachten
119. Door jaarlijks inschrijven ben je niet verzekerd of het land hebt. Daardoor ben je geneigd om het stuk land minder te onderhouden dan bij een zesjarig pacht. Zoals stekels en zuring te verwijderen.
120. Langer verpachten tot 6 jaar is mogelijk en wenselijk.
121. de manier van communiceren.
122. wie en waarom de voorkeur heeft gekregen, hoeveel kans ik volgend jaar maak en hoeveel anderen er nog eerder in aanmerking voor komen. Als we weinig kans maken hoeft ik niet meer in te schrijven.
123. 1100 is dan veel te hoog. Gevraag om prijs verlaging. Twee weken later kavel toebedeeld aan een ander zonder overleg met mij. De toewijzing gaat vaak naar de zelfde boeren toe 1 van de criteria is niet vaker dan 5 jaar naar de zelfde boeren toe te bedelen gebeurd nu wel. Wij hopen de volgende keer succes te hebben
124. De afstand tot de percelen in acht blijven houden. ook kunnen pachten voor meerdere jaren.
125. persoonlijk contact
126. Telers met een duurzaamheidscertificaat kregen voorrang bij het verkrijgen van pachtgrond. Nu zijn we dat ook maar snel gaan aanvragen om meer kans te maken op deze gronden. Waar ik al bang voor was, het zijn certificaten die iedereen kan halen, voor de wat meer duurzame teler is het een bron van ergernis om vanwege het certificaat heel veel tijd te steken in dergelijke "duurzaamheidsclubs".
127. Geef jonge opvolgers ook een kans!!! Mocht er plannen zijn om deze gronden te verkopen komen wij graag in aanmerking. Natuurlijk hopen wij dat we nog weer een kans krijgen om deze gronden te gebruiken/pachten.
128. De gehele communicatie is zeer slecht (of te wel er is geen communicatie) doe dit met samen met LTO. De verloting is willekeur ipv van een selectie procedure volgen. Maak dit transparant, betrek de bestuursleden van LTO hierbij. Zorg dat er mensen bereikbaar zijn en bel ook terug. Kom afspraken na die gemaakt zijn en doe dit op tijd ivm het oogst en zaai seizoen.

129. De voorwaarden aanpassen. Vooral op bv activiteiten van ander teelten (bio based gewassen, vezel hennep en vlas enz) Bedrijf met werknemers in de sector en opleidingsbedrijf meer aandacht schenken.
130. Van te voren opsturen van de gegevens.
131. Meer kijken, wie door overheidsingrijpen land kwijt raken en die voorrang geven op de gronden! (snelwegen Pijpleidingen Schiphol)
132. inschrijving met duurzaamheidspunten. Bloemenrand bepalen op basis van een procentuele bepaling met minimaal 3 meter langs de sloot. criteria hard aanhouden ipv gepuzzel. leeftijd telt.
133. antwoord geven als je wel of geen land kan pachten
134. Informatie of wij wel of niet in aanmerking komen voor pacht grond.